

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Michaela Pospíšilová

**Komparace zobrazení Marshallova plánu
v dobovém československém tisku**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Michaela Pospíšilová**
Vedoucí práce: **PhDr. Jan Cebe**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

POSPÍŠILOVÁ, Michaela. *Komparace zobrazení Marshallova plánu v dobovém československém tisku*. Praha, 2012. 60 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Cebe.

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o tom, jakým způsobem informoval český dobový tisk o přípravách Marshallova plánu v období, kdy Československo stálo před rozhodnutím, zda se k tomuto programu připojí. Práce srovnává pokrytí tohoto tématu v komunistickém Rudém právu a lidovecké Lidové demokracii, ústředních denících dvou vládních stran, jež měly na tehdejší politické scéně často ke vzájemné shodě daleko. První dvě části uvádí téma do historického kontextu, sledují poválečný vývoj v Československu a celé Evropě, rostoucí rivalitu mezi Spojenými státy a Sovětským svazem a události vedoucí ke vzniku Marshallova plánu. Třetí část pojednává o charakteru českého mediálního prostředí v období třetí republiky a stručně charakterizuje obě zkoumaná periodika. Čtvrtá a pátá část se věnují metodě výzkumu a analýze získaných dat.

Abstract

The bachelor's thesis focuses on how the Czechoslovakian press informed of preparations for Marshall Plan at the dawn of deciding whether or not to support this program. It compares the coverage of this topic by the Communist Party's Rudé Právo newspaper and the People's Party's Lidové Demokracie newspaper, the mainstream daily newspapers of the two parties in power, often having very different political views. The first two sections of the thesis elaborate on the topic from a historical point of view, tracking the post-war development in Czechoslovakia and throughout Europe, the growing rivalry between the United States and Soviet Union and events leading to Marshall Plan. The third section concentrates on the nature of the Czech media environment during the Third Republic and briefly depicts both examined periodicals. The fourth and fifth sections are devoted to the research and analysis of collected data.

Klíčová slova

Marshallův plán, Lidová demokracie, Rudé právo, obsahová analýza

Keywords

Marshall Plan, Lidová demokracie, Rudé právo, content analysis

Rozsah práce: 70 610 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. 5. 2012

Michaela Pospíšilová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem svým blízkým, kteří mě podporovali během celého studia a při psaní této práce.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Pospíšilová Michaela

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2009

E-mail diplomantky/diplomanta:

michaela_pospisilova@centrum.cz

Studijní obor/typ studia:

Mediální studia - kombinovaná forma

Předpokládaný název práce v češtině:

Komparace zobrazení Marshallova plánu v dobovém československém tisku

Předpokládaný název práce v angličtině:

Comparing the depiction of Marshall's Plan by the press in contemporary Czechoslovakia

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012)

LS 2011/2012

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Marshallův plán, čili plán obnovy poválečné Evropy, zaujímá významné místo v československé historii. Rozhodnutí o jeho přijetí, resp. nepřijetí československou vládou se ukázalo zásadním pro další vývoj země a tudíž lze předpokládat, že s ním související dění bylo médií velmi bedlivě sledováno. Cílem této práce je zjistit, jakým způsobem o tomto tématu informoval komunistický tisk zastoupený deníkem Rudé právo a týdeníkem Tvorba a porovnat s pravicově orientovanými periodiky České strany lidové, deníkem Lidová demokracie a týdeníkem Obzory.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

1. Vývoj po 2. světové válce
 - 1.1. Poválečná Evropa – *hospodářská a politická situace*
 - 1.2. Poválečné Československo – *hospodářská a politická situace*
 - 1.3. Postoj USA a SSSR – *dva vítězové války a jejich představy o dalším vývoji v Evropě*
 - 1.4. Marshallův plán – *stručně o jeho autorovi a důvodech jeho vzniku*
 - 1.5. Postoj ČSR k Marshallově plánu
 - 1.6. Intervence SSSR a odmítnutí Marshallova plánu vládou ČSR – *nástin okolností vedoucích k odmítnutí plánu*
2. Zkoumaná periodika – *stručná historie jednotlivých titulů*
 - 2.1. Rudé právo
 - 2.2. Tvorba
 - 2.3. Lidová demokracie
 - 2.4. Obzory

3. Obraz Marshallova plánu – *zpracování novinových článků*

3.1. Rudé právo a Lidová demokracie

3.2. Tvorba a Obzory

3.3. Shrnutí – *celková komparace*

Závěr

Seznam použité literatury

Přílohy – *např. nástin metodiky zkoumání, ukázky dobových textů atd.*

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován):

Rudé právo, Tvorba, Lidová demokracie, Obzory v období 6.6.1947 – 31.7.1947

Postup (technika) při zpracování materiálu:

obsahová analýza novinových článků

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

DEJMEK, Jindřich. *Marshallův plán: šedesát let poté*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. 187s.

Sborník textů různých autorů (J. Dejmek, J. Eichler, S. Michálek, O. Tůma) na téma postoje ČSR k Marshallově plánu, postoje USA k odmítnutí plánu ze strany ČSR a jeho mezinárodním kontextu. Přílohy obsahují texty G. Marshalla, E. Beneše, J. Masaryka, K. Gottwalda a dalších aktérů roku 1947.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. 413 s.

Tato publikace v pěti kapitolách podává komplexní výklad toho, co jsou masová média, jak vznikla a jakou hrají roli ve společenském kontextu. Zabývá se také mediálními produkty, publikem a vlivem médií na společnost, s kterým, mimo jiné, úzce souvisí i způsob, jakým je v nich zobrazována politika.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha : Portál, 2010. 310 s.

Kniha se zabývá novodobou historií českých médií, především tisku, rozhlasu a televize. V období od konce 1. sv. války v roce 1918 do sametové revoluce v roce 1989 sleduje jejich vývoj a proměny v kontextu historických událostí.

KRÁTKÝ, Karel. *Marshallův plán : příspěvek ke vzniku studené války*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 541 s.

Tato kniha se věnuje americkému plánu hospodářské pomoci Evropě zničené 2. světovou válkou. Sleduje vznik tzv. Marshallova plánu, jeho realizaci a dopad na politický vývoj Evropy, jež vyústil v její rozdělení.

SCHULZ, Winfried; REIFOVÁ, Irena; KÖPPLOVÁ, Barbara *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2004. 149 s.

Tato publikace nabízí úvod do metody kvantitativní analýzy mediálních obsahů. Sestává z teoretické části, již tvoří texty sociologů z univerzity v Erlangenu-Norimberku, a praktické části, která obsahuje výsledky konkrétního projektu, jímž byla analýza obrazu tzv. vánoční krize ČT ve vysílání Českého rozhlasu.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

RŮŽIČKA, Tomáš. *Marshallův plán očima dobového československého tisku*. Opava, 2009. 54 s. Diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě.

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předeepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.

Obsah

ÚVOD.....	3
1. VÝVOJ PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE.....	5
1.1. Poválečná Evropa	5
1.1.1. Obrat doleva.....	5
1.1.2. Otázka Německa	6
1.2. Poválečné Československo	6
1.2.1. Československá strana lidová	7
1.2.2. Volby 1946	7
1.2.3. Oslava slovanství	8
1.2.4. Hospodářský vývoj	9
1.3. Postoj USA a SSSR	9
2. MARSHALLŮV PLÁN.....	12
2.1. Evropa potřebuje pomoc.....	12
2.2. Přípravy Marshallova plánu.....	12
2.3. Marshallův projev	13
2.4. První reakce Evropy	14
2.5. Pařížská konference.....	14
2.6. Postoj ČSR k Marshallově plánu	15
2.6.1. První reakce Československa na Marshallův plán.....	16
2.6.2. Přizvání Československa k přípravným jednáním.....	17
2.6.3. Intervence SSSR a odmítnutí Marshallova plánu vládou ČSR.....	18
3. TISK TŘETÍ REPUBLIKY	21
3.1. Lidová demokracie	22
3.2. Rudé právo	23
4. ZADÁNÍ A METODIKA VÝZKUMU	24
4.1. Výzkumné téma	24
4.2. Metoda.....	24
4.3. Základní soubor, vzorek a jednotka.....	24
4.4. Hypotézy a výzkumné otázky.....	25
4.5. Proměnné a kódovací kniha.....	26

4.5.1. Rozsah.....	26
4.5.2. Hlavní téma.....	26
4.5.3. Hlavní aktér.....	27
4.5.4. Vyznění.....	27
5. VÝSLEDKY VÝZKUMU	28
5.1. Kolik článků deníky uveřejnily?	28
5.2. Jaký prostor deníky danému tématu věnovaly, resp. jaký rozsah měly zkoumané články?	29
5.3. V souvislosti s jakými tématy se psalo o Marshallově plánu?	30
5.4. O kterých aktérech se psalo?	35
5.5. Vyznívalo téma Marshallova plánu pozitivně či negativně?.....	37
ZÁVĚR	40
SUMMARY	41
POUŽITÉ ZDROJE	42
SEZNAM PŘÍLOH.....	44
PŘÍLOHY	I

Úvod

Letos je tomu právě 65 let, co ministr zahraničí Spojených států George Marshall vystoupil na Harvardově univerzitě s naléhavým projevem o nutnosti poskytnutí hospodářské pomoci poválečné Evropě. Československo tou dobou stálo už dva roky na rozcestí, kde jedna cesta vedla na západ a druhá na východ. Když obdrželo pozvánku k účasti na přípravách Programu evropské obnovy, který se zapsal do dějin spíše pod neoficiálním názvem Marshallův plán, bylo ve hře více než hospodářský rozkvět země. Západ poslal jasný vzkaz: Nastal čas vykročit!

Dodnes není jisté, jak velký vliv měly půjčky a dary uskutečněné v rámci tohoto plánu na hospodářský růst zemí, které je získaly. O čem však není pochyb, je jeho politický význam. Marshallův plán totiž definitivně ukončil období nejistého přešlapování na místě a rozdělil Evropu vedví. Od července 1947 už v Evropě existovaly dvě kategorie států – ty, které Marshallův plán přijaly, a ty ostatní.

Je otázka, do jaké míry si vůbec političtí představitelé Československa uvědomovali, že rozhodují o budoucnosti celé země, která se nakonec ukázala být dlouhá 40 let. A do jaké míry si toho mohla být vědoma veřejnost? Mým cílem bylo zjistit, jaké informace měla veřejnost k dispozici, čili jaký obraz o Marshallově plánu vytvářel tehdejší český tisk. Tomuto tématu se již několik autorů věnovalo, například Tomáš Růžička ve své bakalářské práci *Marshallův plán očima dobového československého tisku*¹, okrajově se jím zabýval v jedné kapitole své knihy také Karel Krátký.² Zatím však neexistuje práce, která by srovnala pokrytí tohoto tématu v dobovém tisku kvantitativní metodou. Proto jsem se rozhodla podrobit analýze tituly vydávané dvěma politickými stranami, jež se často stavěly do vzájemné opozice – komunisty a lidovci. Předpokládala jsem, že vybraná periodika projeví odlišnost postojů propagovaných těmito stranami.

Původní myšlenka byla srovnat dva deníky a dva týdeníky, *Lidovou demokracii* s *Rudým právem* a *Obzory* s *Tvorbou*. Na základě předvýzkumu jsem však došla k závěru, že *Tvorba* nebyla ke srovnání s *Obzory* příliš vhodná. Oba tyto časopisy se sice věnovaly politice a kultuře, avšak každý v jiném poměru a s jinou skladbou. Jinými slovy, ač *Obzory* uveřejnily řadu příspěvků k Marshallovu plánu, v *Tvorbě* je nebylo

¹ RŮŽIČKA, Tomáš. *Marshallův plán očima dobového československého tisku*. Opava, 2009. 54 s. Diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě.

² KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010.

s čím srovnat. Proto jsem se rozhodla tato dvě periodika z výzkumu úplně vypustit. K další změně oproti tezí došlo během psaní této práce, kdy jsem v rámci uspořádání textu upravila její osnovu, některé kapitoly přemístila do příloh a naopak.

Práce je rozdělena do pěti částí. První dvě poskytují vhled do historických událostí předcházejících vzniku Programu evropské obnovy a popisuje vývoj událostí přímo ve sledovaném období. Třetí část je zaměřena na mediální krajinu. Čtvrtá část představuje metodu výzkumu a pátá obsahuje analýzu získaných dat.

1. Vývoj po 2. světové válce

1.1. *Poválečná Evropa*

Druhá světová válka zanechala v Evropě spoušť, jakou si do té doby nemohl nikdo představit. V oblastech, které posloužily jako bitevní pole, bylo zničeno takřka vše, průmysl, infrastruktura, zemědělství. Nálety na obydlené oblasti udělaly ze dne na den ze stovek tisíců lidí bezdomovce. Chyběla pracovní síla, nedostávalo se lékařské péče, lidé umírali na podvýživu a nemoci. Odhaduje se, že mezi roky 1939 a 1945 zemřelo v přímé souvislosti s válkou asi 36 milionů lidí, přičemž více než polovinu tvořilo civilní obyvatelstvo. V takovýchto podmínkách Evropa nyní stála před dvěma důležitými otázkami: jakým směrem se vydat a co si počít s poraženým Německem.

1.1.1. **Obrat doleva**

Porážka Německa zdaleka neznamenal pro Evropu konec nejistot. Když už nebylo proti komu bojovat, vyvstaly dočasně tolerované ideologické rozdíly mezi spojeneckými státy. O slovo se začal hlásit komunistický Sovětský svaz, jehož sebevědomí rostlo, čím více ho západní spojenci ve válce potřebovali po svém boku. Evropa, která se právě vzpamatovávala z nedávných hrůz fašistického teroru, byla pro Sověty lákavou kořistí. Komunisté ve své aktivní propagandě nepromarnili žádnou příležitost ke zdůraznění, že fašismus vyklíčil právě v kapitalistických státech, a tak po celé Evropě významně posílila moc levicových stran. Dokonce i ve Spojeném království po volbách v červenci 1945 vystřídal Winstona Churchilla, čerstvého vítěze války, v premiérském křesle předseda labouristů Clement Attlee. Ve Francii už po svržení vichistického režimu v roce 1944 vznikla prozatímní vláda koalice komunistů, socialistů a Lidového republikánského hnutí a trvala do roku 1946, kdy byla ustavena 4. republika, v jejíž nové vládě stále měli komunisté velmi silnou pozici. Po celé zemi měli zhruba jeden milion členů. V Itálii se první volby do parlamentu konaly v roce 1946, z nichž vzešly tři nejsilnější strany: křesťanští demokraté, socialisté a komunisté. V Itálii byli dokonce ještě silnější, čítali až dva miliony členů. Komunisté byli po prvních volbách zastoupeni také v koaličních vládách Belgie, Finska, Lucemburska, Nizozemska a Norska.

Ve střední a východní Evropě osvobozené Rudou armádou se tato tendence projevila ještě silněji, protože Sovětský svaz měl možnost ovlivňovat vývoj v těchto

zemích přímo zevnitř. Z Jugoslávie, ČSR a Bulharska se armáda sice po určité době stáhla, ale v Rumunsku, Maďarsku, Německu a Rakousku zůstala a osvobození tak přešlo v okupaci. V Řecku vyvolali komunisté odmítající návrat k monarchii občanskou válku. Turecko se bránilo sovětským snahám o získání kontroly nad úžinami. Nárůst moci komunistů po celé Evropě byl opravdu značný. Počet jejich členů mimo SSSR vzrostl na pětinasobek, ze čtyř na dvacet milionů.³

1.1.2. Otázka Německa

Nejpalčivější problém Evropy však představovalo Německo. Vítězné státy si velmi dobře uvědomovaly nutnost zabránit opakování situace po 1. světové válce a nedat Německu šanci k další agresi. Na konferenci v Postupimi se dohodly na programu tzv. "4D": denacifikace, demilitarizace (a s ní související deindustrializace), demokratizace a dekartelizace celé země. Toho mělo být dosaženo pod dočasnou správou čtyř vítězných mocností: USA, Velké Británie, Francie a Sovětského svazu. Brzy se však ukázalo, že dosažení konsenzu ve věci další budoucnosti země nebude vůbec snadné. Každý z okupačních států sledoval především vlastní zájmy a také měl odlišnou představu o dalším vývoji. Zatímco ostatní státy Evropy pilně pracovaly na své obnově, Německo stagnovalo. USA, které zprvu zastávaly názor, že Německo musí stihnout velmi tvrdý trest za zločiny, které spáchalo, si začaly uvědomovat, že Evropa se bez obnoveného Německa nemůže zcela zotavit. Na to bylo Německo až příliš velkou a průmyslově významnou zemí. Pro Francii, která zažila německý teror na vlastní kůži, však tato myšlenka byla velmi těžko přijatelná, a tak neustále americké návrhy rozporovala, především v otázkách obnovy průmyslu v Porúří. Sovětský svaz naopak neprojevoval vůbec žádnou vůli ve věci Německa cokoli dělat. Doufal, že západní země kvůli obrovské finanční zátěži vzdají okupační správu Německa a celé jeho území pak případně SSSR.

1.2. *Poválečné Československo*

Směr, jakým se po válce začal ubírat vývoj obnoveného Československa, vcelku korespondoval vývojem ve zbytku Evropy. Byl zřejmý už s příchodem nové poválečné vlády, jež byla ustavena na základě jednání představitelů londýnského a moskevského odboje. V čem se však lišil, byl fakt, že jinde v Evropě neměli komunisté hned po skončení války tolik navrch. 5. 4. 1945 tato vláda schválila tzv. Košický vládní

³

VEBER, Osudové únorové dny, 2008, s. 23.

program, kterým byly zakázány předválečné pravicové strany, včetně nejsilnější agrární strany, a to i přes to, že v posledních volbách získaly polovinu hlasů voličů. Byla ustavena Národní fronta Čechů a Slováků, kterou nyní tvořily 4 české a 2 slovenské strany, přičemž komunisté zde byli zastoupeni hned dvakrát, v Komunistické straně Československa a Komunistické straně Slovenska.⁴ Každá strana měla ve vládě dostat po třech ministerských křeslech, což právě komunisty velice zvýhodnilo. Kromě postu předsedy vlády získali navíc ta nejstrategičtější ministerstva, díky nimž mohli v budoucnu zemi ovládnout bez boje - ministerstvo vnitra, informací, zemědělství, práce a sociálních věcí, školství a osvěty.

1.2.1. Československá strana lidová

Zvláštní úlohu v tomto uspořádání sehrála Česká strana lidová. Před válkou spíše středová strana “byla košickým programem a spoluprací s komunisty a socialisty posunuta doleva, kdežto svými novými voličskými hlasy a celkovým stranicko-politickým rozložením národa tíhla doprava.”⁵ Nyní zažívala jako jediná povolená nesocialistická strana příliv zástupců zrušených pravicových stran, kterému se však snažila bránit. Důvodem byl jistý konzervatismus a neochota ke změně uvnitř strany, ale také obavy o vlastní existenci. Nebylo jisté, zda tento obrat doprava nepovede ke stejnému konci, jaký potkal ostatní pravicové strany. Přestože se tato strana mohla jako jediná pokusit zvrátit následující vývoj, tuto šanci promarnila. Nebyla totiž schopná vystupovat jednotně, potýkala se s vnitřním rozkolem. Vyčerpávalo ji nejen napětí mezi levicově a pravicově smýšlejícími členy, ale její integritu narušovaly také konflikty mezi tradičním a moderním pojetím křesťanské politiky.

1.2.2. Volby 1946

První volby do Ústavodárného národního shromáždění se konaly v květnu 1946 a potvrdily vedoucí pozici komunistů.⁶ Často se o těchto volbách hovoří jako

⁴ Dále to byly Československá strana sociálně demokratická (ČSSD), Československá strana národně socialistická (ČSNS), Československá strana lidová (ČSL) a slovenská Demokratická strana (DS).

⁵ DRÁPALA, Na ztracené vartě Západu, 2000, s. 36.

⁶ V Českých zemích si strany rozdělily hlasy takto: KSČ 40,17 %, ČSNS 23,66 %, ČSL 20,24 %, ČSSD 15,58 %. Na Slovensku vyhrála Demokratická strana s 62 %, zatímco komunisté získali 30,37 %.

o posledních demokratických. Samotný fakt, že se jich nesměly zúčastnit všechny předválečné strany, přičemž hlasovat směli pouze občané slovanské národnosti, však svědčí spíše o opaku. Voliči, kteří si nevybrali mezi zbývajícími legálními stranami měli sice možnost vyjádřit nesouhlas vhozením bílých lístků, avšak tento trik pouze posloužil komunistům k lepšímu výsledku. Země Západu byly z tohoto vývoje značně rozčarované. “Například Churchill ještě dva měsíce před našimi volbami ve známém projevu v americkém Fultonu (5. března 1946) o Československu mluvil jako o poslední skutečné demokracii ve východní Evropě, po volbách už takový názor nikdo z předních západních politiků nevyslovil.”⁷ Československo bylo pro Západ nečitelné. Československá politická reprezentace, jako by si nechtěla připustit skutečnost, že rozdělení Evropy začíná být nevyhnutelné, stále váhala, ke které straně se přidat. Stále zaznívala fráze o Československu jako spojenci mezi Východem a Západem, jejíž smysl se vytrácel s tím, čím více se vzdalovala naděje na spolupráci mezi USA a SSSR.

1.2.3. Oslava slovanství

Pro toto období byla také příznačná oslava slovanské vzájemnosti, která jistě hrála velkou roli ve vztahu k SSSR. Benešova politika k tomu směřovala už od 30. let, kdy se snažil navázat se Sovětským svazem diplomatické a obchodní styky a zajistit si jeho podporu. Jednal tak v souvislosti tehdejšími děním v Německu, obával se rostoucí moci Hitlerovy dělnické strany a chtěl mít na své straně silného spojence. Podléhal však naivním představám, že Sovětský svaz za svou vstřícnost, kterou, dokud nespadla klec, ve vztahu k ČSR skutečně nešetřil, nebude požadovat žádných ústupků a bude hrát fair play. Nebránil se koneckonců ani spolupráci s komunisty domácí scéně. Věřil, že je svým způsobem převychová a společně vybudují “novou demokratickou republiku, která bude zase nejlepším a nejpokrokovějším státem po této válce.”⁸ Přes proklamovanou návaznost na první republiku ale měla tato nová republika zahrnout vše, co bylo spojené s liberalismem a vyprofilovat se jako lidová (socializující) demokracie, kde zájmy jednotlivce musí ustoupit zájmům většiny.

⁷ VEBER, Osudové únorové dny, 2008, s. 88.

⁸ VEBER, Osudové únorové dny, 2008, s. 17.

1.2.4. Hospodářský vývoj

V rámci přechodu k socialismu bylo ještě v roce 1945 na základě prezidentských dekretů znárodněno na 3000 podniků (včetně dolů a klíčového průmyslu), jež představovaly více než polovinu československé výrobní kapacity. Byť prvních dvou poválečných letech československé hospodářství zaznamenalo obrovský růst, následující roky ukázaly, že to nebylo zásluhou přechodu k novému systému. Československý průmysl ve srovnání s jinými evropskými zeměmi neutrpěl takové rány, z kterých by se těžko vzpamatovával. Válka ho tím paradoxně postavila do velmi výhodné pozice. Největším konkurentem československého vývozu bylo totiž Německo, které nyní leželo v troskách. A co víc, narozdíl od ČSR mělo hospodářský růst zakázán. Této šance však Československo nevyužilo. Přechod k plánovanému hospodářství potom další vývoj zbrzdil natolik, že udržet krok se Západem už nebylo možné.

1.3. *Postoj USA a SSSR*

Válka srazila Evropu na kolena, čímž dala prostor pro vzestup dvou nových světových velmocí - USA a SSSR. Představitelů zcela odlišných ideologií, světa kapitalismu na jedné a světa socialismu na straně druhé. Nacistický teror a poválečná bída však nahrávaly spíše druhé alternativě, a tak Spojené státy stály před otázkou, zda se stejně jako po 1. světové válce stáhnout do izolace, nebo se pokusit vývoj v Evropě ovlivnit.

O Marshallově plánu se často hovoří jako o začátku studené války.⁹ Vztahy Sovětského svazu se Západem však výrazně utrpěly už o tři desetiletí dříve, během ruské občanské války, a od té doby byly napjaté. Tyto státy mohl dočasně spojit jedině společný nepřítel, i jejich motivace se nakonec ukázaly být odlišné. “Ze sovětského hlediska se válka vedla kvůli porážce Německa, obnovení moci Ruska a bezpečnosti jeho západních hranic.”¹⁰ Stalin si byl vědom nepřátelství, které před válkou chovaly k Sovětskému svazu středoevropské státy, obzvláště Maďarsko a Rumunsko, a obával se, aby se nezopakovala situace z roku 1941, kdy na SSSR zaútočilo Německo. Proto měl v úmyslu tyto státy ovládnout a zavést v nich tvrdé režimy kontrolované z Moskvy a vytvořit si tak pomyslný obranný val v případě dalšího útoku ze Západu. Další

⁹ Karel Krátký ho už v názvu knihy označuje jako „příspěvek ke vzniku studené války“. KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010.

¹⁰ JUDT, Poválečná Evropa, 2008, s. 130

motivací pro získání střední Evropy byl tamní průmysl, který SSSR nutně potřeboval, protože s výjimkou Německa už žádný evropský nedopadl po válce hůře. S touto vizí kalkuloval už během válečných konferencí v Casablance, Teheránu a také jednání s W. Churchillem v Moskvě 1944, která skončila tzv. “procentuální dohodou” o rozdělení vlivu v zemích východní Evropy. Stalin získal, co chtěl, poměrně snadno, protože “cílem 2. světové války v Evropě z hlediska spojenců byla porážka Německa, a dokud se bojovalo, tak se v podstatě nikdo žádnými jinými úvahami nezabýval.”¹¹ Spojenci potřebovali SSSR udržet v boji až do samotného konce, a to nejen v Evropě. USA měly velký zájem o sovětskou pomoc také ve válce proti Japonsku, a tak nekladli Stalinovým požadavkům odpor. Prezident USA Roosevelt, narozdíl od Winstona Churchilla, zastával názor, že je třeba se Sovětským svazem vést dialog. Vývoj ve východní Evropě pod taktovkou SSSR však jasně ukázal, že spoléhat na Stalina, že dodrží dohodu, bylo velmi neprozíravé. Nárůst moci komunistických stran po prvních poválečných volbách naznačil, že Stalin svůj slib podpory demokratického vývoje v tomto regionu nebral vůbec vážně.

Situace se začala vyostřovat během roku 1946, kdy došlo ke dvěma konfrontačně laděným projevům, které v podstatě odkryly karty na obou stranách barikád. Tím prvním byl Stalinův ideologií protknutý předvolební projev z 9. 2., v němž mimo jiné zaznělo, že “válka ve skutečnosti vznikla jako nevyhnutelný důsledek vývoje světových hospodářských a politických sil na základě soudobého monopolistického kapitalismu.”¹² Tento kritický a vůči Západu nepřátelský projev vyvolal na americké straně rozpaky. Někteří jej dokonce považovali za “signál pro komunistické strany v západní Evropě”¹³ a de facto za vyhlášení 3. světové války.

Druhý zmíněný projev učinil W. Churchill 5. 3. ve Fultonu (USA), kde mluvil k americkým politikům a novinářům ve věci zlepšení tou dobou pokulhávající spolupráce USA a Velké Británie. Čím se ovšem tento projev proslavil, byla jeho druhá část zaměřená na vztahy mezi Východem a Západem, v níž varoval před politikou Sovětského svazu a hrozbou rozdělení Evropy tzv. železnou oponou. “Tohle rozhodně nebude osvobozená Evropa, za kterou jsme bojovali. A také to nebude Evropa

¹¹ JUDT, *Poválečná Evropa*, 2008, s. 101.

¹² KRÁTKÝ, *Marshallův plán*, 2010, s. 180.

¹³ EICHLER, *Začátky studené války*, 2007, s. 13.

uspořádaná tak, aby v ní mohl nastat trvalý mír.”¹⁴ Churchill se svými názory řadil mezi zastánce sjednocené Evropy a vytvoření Spojených států evropských.

Oproti tomu v USA bylo “v užším kruhu zasvěcených washingtonských činitelů od počátku jasné, že neslučitelnost zájmů Západu a zájmů Sovětů povede ke konfliktu a že jasné vymezení sfér vlivu by mohlo být rozumným řešením poválečných problémů.”¹⁵ Otázka byla, jak toho docílit, aniž by odpovědnost za rozdělení Evropy padla na USA.

Když po smrti F. D. Roosevelta 12. 4. 1945 nastoupil do prezidentského úřadu Harry Truman, v americké politice směrem k SSSR nastal zlom. Přestože oba jmenovaní byli členy demokratické strany, jejich představy v otázkách vztahů se Sovětským svazem se výrazně lišily.¹⁶ Když se na přelomu let 1946 a 1947 se vyostřila situace na Balkáně¹⁷, bylo zřejmé, že s ústupky je konec. Prezident Truman vystoupil 12. 3. 1947 v kongresu a předložil návrh na poskytnutí vojenské a hospodářské pomoci Turecku a Řecku. Poselství tohoto projevu, který vstoupil do dějin jako Trumanova doktrína, bylo zřejmé: “Nezávislé národy světa u nás hledají podporu při svém boji za svobodu. Pokud v této úloze zaváháme, můžeme ohrozit světový mír - a ohrozíme nepochybně i zájem vlastního národa.”¹⁸ 22. 5. 1947 kongres schválil zákon o pomoci Turecku a Řecku. USA tak vyhlásily politiku zadržování komunismu.

¹⁴ KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010, s. 198.

¹⁵ JUDT, Poválečná Evropa, 2008, s. 107

¹⁶ Hovoří se o tzv. jaltských a řížských axiomech. Ty první představují postoj prezidenta Roosevelta a jeho nejbližších spolupracovníků, kteří i přes výhrady k politice SSSR zastávali názor, že se Sověty je třeba spolupracovat, nikoli je dráždit arogantním přehlížením. Harry Truman se naopak obklopil diplomaty z vyslanectví USA v Rize, jež byla centrem protibolševických hnutí. Zkušenosti, které zde tito lidé nabyli ovlivnily jejich postoj k SSSR a odmítali jakoukoli dohodu s ním. EICHLER, Začátky studené války, 2007, s. 7.

¹⁷ Konkrétně šlo o spor SSSR s Tureckem o vojenskou kontrolu nad úžinami, kde SSSR chtěl zbudovat své základny, a komunistickou vzpouru v Řecku. To bylo na základně procentuálního rozdělení z 90 % pod kontrolou Velké Británie, která se však touto dobou zmítala v krizi a z důvodu nedostatku finančních prostředků nebyla schopna nadále podporovat řecké royalisty v boji proti komunistům.

¹⁸ Marshallův plán 60 let poté, 2007, s. 160.

2. Marshallův plán

2.1. Evropa potřebuje pomoc

Přestože hospodářská situace v Evropě bezprostředně po skončení války byla katastrofální, během následujících dvou let se podařilo díky pomoci USA dostat na 85 - 88 % předválečné výroby, přičemž po odečtení Německa a Rakouska to bylo téměř 100 %. Tak rychlý růst, byť byl žádoucí, však nebylo možné dlouhodobě udržet. Zákon o půjčce a pronájmu vypršel k 17. 8. 1945 a také program UNRRA se blížil svému konci. Evropa se však potýkala s nedostatkem nerostných surovin, navíc extrémní sucho v roce 1947 decimovalo úrodu po celém kontinentu. Celé situaci vůbec nepomáhala skutečnost, že otázka Německa stále zůstávala nedořešena, dočasná správa okupovaných zón však vyčerpávala okupační státy čím dál více. Dohoda byla stále v nedohlednu. Jak se ukázalo na konferenci v Moskvě na přelomu března a dubna 1947, Stalin neměl nejmenší zájem na tom, aby se Německo postavilo na vlastní nohy. Tato konference, jíž se za USA účastnil nově jmenovaný ministr zahraničních věcí George Marshall, skončila bezvýsledně.

2.2. Přípravy Marshallova plánu

Výsledky moskevských porad Marshalla velice zklamaly. Dospěl k závěru, že nejlépe bude, když se USA chopí iniciativy samy i za cenu, že Německo zůstane rozděleno. Povolal do svých služeb bývalého vyslance USA v SSSR George Kennana¹⁹ a postavil ho no čela nově vzniklého Úřadu pro politické plánování, který měl za úkol vypracovat analýzy ekonomické situace Evropy.

Podle Kennana byla otázka obnovení Německa stěžejní pro celou Evropu a nesneslo by dalšího odkladu. Bylo podle něj nutné překvapit SSSR rychlou akcí. Na základě prvních zpráv, které Kennanův úřad předložil na přelomu května a června 1947,

¹⁹ Ten na sebe upozornil o rok dříve tzv. dlouhým telegramem z Moskvy, obsahujícím analýzu vnitřní i vnější politiky Sovětského svazu. Světový komunismus v něm označil za "zhoubného parazita, který se živí jen na nemocné tkáni" a dále upozorňoval, že "mnohé národy, přinejmenším v Evropě, unavené a vystrašené zkušenostmi z minulosti, se méně zajímají o abstraktní svobody než o bezpečnost. Hledají spíše vedení než zodpovědnost. My bychom měli být schopnější než Rusové jim je poskytnout. A když to nebudeme my, potom (to učiní) Rusové určitě." Na základě toho byl záhy Kennan odvolán zpět do USA coby expert v otázkách Sovětského svazu ve službách ministerstva zahraničních věcí. KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010, s. 191-192.

vznikl jako první krok program Uhlí pro Evropu, podle něhož měla být obnovena těžba uhlí v Porýní. Ucelený dlouhodobý plán však v té době ještě neexistoval, pouze soubor dílčích návrhů. V každém případě byl Kennan přesvědčen o tom, že iniciativa musí přijít z Evropy. Za zmínku také stojí, že se už v této fázi zaměřoval spíše na západní země, se střední a východní Evropou v podstatě nepočítal.

Nejen o tyto ideje se Marshall opíral, když vystoupil se svým návrhem. Tomu předcházela řada dalších studií a memorand ostatních Marshallových spolupracovníků. Mezi ně patřil projev Marshallova náměstka Dana Achesona 1. 5. 1947 v Clevelandu o ekonomické nerovnováze mezi USA a zbytkem světa nebo memoranda náměstka Williama L. Claytona, v nichž upozorňoval na slábnoucí pozici Británie jako evropské velmoci a nutnost nahradit ji jako protiváhu Sovětskému svazu.

2.3. Marshallův projev

Dne 5. 6. měl být Georgi Marshallovi předán na Harvardově univerzitě čestný doktorát. Právě tuto událost vybral Marshall pro svůj projev o nutnosti poskytnutí hospodářské pomoci Evropě. Jeho řeč stále žádný konkrétní plán neobsahovala a ani neměla. Tento projev totiž představoval procházku po tenkém ledě. Přišel příliš brzy po vyhlášení Trumanovy doktríny a nebylo tedy žádoucí Sovětský svaz znovu dráždit. Zároveň si Marshall uvědomoval další hrozbu pro tuto nejistou akci, jíž byl americký kongres. V něm totiž měla převahu konzervativní republikánská strana, která dalšímu vměšování se do evropských záležitostí nebyla nakloněna, byla spíše pro politiku izolacionismu. Také americký lid bylo třeba přesvědčit o nutnosti další finanční pomoci Evropě, protože ten to měl pocítit na daních.

Proto Marshall zdůrazňoval, že se jedná čistě o hospodářskou pomoc, která „není zaměřena proti žádné zemi ani doktríně, ale proti hladu, chudobě, zoufalství a chaosu.“²⁰ Nemohl přiznat, že tento plán skutečně představuje další krok v politice zadržování komunismu, že USA potřebují pomoci Evropě právě proto, aby pomohly i sobě a že už se v podstatě počítá s rozdělením Evropy a jen jde o to, jak velký kus si která strana odkrojí. Proto v jeho projevu převažovala ta (později tolik kritizovaná) neurčitost. Držel se však Kennanova přesvědčení, že iniciativa musí vzejít z evropských států, které mají po vzájemné dohodě předložit návrh pro realizaci této pomoci.

²⁰ Marshallův plán 60 let poté, s. 163.

2.4. První reakce Evropy

Dle očekávání USA se iniciativy chopila Velká Británie²¹, resp. její ministr zahraničních věcí Ernest Bevin, který okamžitě vyzval ke spolupráci francouzského ministra zahraničních věcí Georgese Bidaulta. Obě země poté vyrozuměly USA o svém zájmu účastnit se tohoto plánu a 18. 6. pozvaly k dalším poradám zástupce SSSR. Konference tří ministrů byla původně plánována na 23. 6., ministr Molotov však přislíbil účast až na 27. 6.

Skutečnost, že vůbec pozvání přijal, byla pro Británii a Francii překvapením. Ze sovětského tisku byla hned od počátku patrná nedůvěra k tomuto plánu, moskevská Pravda vydala 22. 6. článek, v němž označila Marshallův návrh jako zástěrku pro Trumanovu doktrínu. Důvodem, proč celý plán SSSR neodmítl hned a naopak vyslal do Paříže skupinu čítající několik desítek lidí, byl fakt, že o dolarovou půjčku velice stál a potřeboval tedy získat více informací. Jeho ochota dále spolupracovat se zeměmi Západu však nebyla bezpodmínečná, SSSR odmítal, aby se tohoto plánu účastnilo Německo a jeho satelity, ale i státy neutrální. Zároveň chtěl, aby realizace plánu připadla pod kontrolu OSN, jejímž byl SSSR členem a měl určitá rozhodovací práva. Návrhy vzešlé z porad Británie, Francie a USA však sovětské požadavky nespĺňovaly. Sovětskému svazu se navíc přičil francouzský návrh, aby každá země provedla inventuru svých zásob nerostných surovin a ekonomických možností a potřeb, pokládal to za narušení suverenity států.

2.5. Pařížská konference

Británie narozdíl od Francie dopředu počítala s tím, že se SSSR spolupráce nebude možná, proto nebyla Francii v její snaze najít se SSSR kompromisní řešení velkou oporou. Nebylo proto pro nikoho překvapením, že Molotov tuto konferenci 2. 7. na rozkaz Moskvy předčasně opustil. Sám Marshall byl s tímto výsledkem spokojen, ve svém telegramu napsal, že “přinejmenším byl v tomto stadiu vyjasněn sovětský postoj k těmto otázkám a nebude pokračovat nejistota, kterou prezentoval pro další země při vypracování programu obnovy.”²² Nyní, když se Sovětský svaz sám vyřadil z dalších

²¹ USA měly zájem na tom, aby to byla právě Británie, kdo převezme kontrolu nad realizací tohoto plánu a bude vystupovat jako prostředník mezi USA a Evropou. Zřejmě proto novináři z BBC byli na tuto akci předem upozorněni, přestože se jí obecně moc publicity nedostalo.

²² KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2008, s. 313

jednání, mohly Británie s Francií rozeslat pozvánky na konferenci v Paříži 12. 7., kde měly přednést svůj návrh na realizaci plánu rekonstrukce. Dne 4. 7. obdrželo pozvánku 22 evropských zemí (s výjimkou Španělska), přestože Francie měla obavy, že odmítnutím SSSR definitivně přijdou i o země střední a východní Evropy. Tyto obavy se záhy ukázaly být oprávněné. 9. 7. Bulharsko, Jugoslávie, Polsko a Rumunsko pozvání na konferenci odmítly. Československo o jeden den později. 12. 7. se tedy do Paříže sjeli zástupci 16 států: Francie, Británie, Belgie, Dánska, Irsko, Itálie, Island, Lucemburska, Nizozemí, Norska, Portugalska, Rakouska, Řecko, Švédsko, Švýcarsko a Turecko, čímž byly de facto určeny hranice západního a východního bloku. 15. 7. pak tyto státy ustavily Výbor pro evropskou hospodářskou spolupráci a dále vznikla řada dalších technických podvýborů. Vše potom měl řídit výbor složený ze zástupců Velké Británie, Francie, Itálie, Nizozemska a Norska. Jednání pokračovala až do podzimu. 19. 12. prezident Truman předložil v kongresu návrh zákona na pomoc Evropě.

Nutno podotknout, že porady zúčastněných států se neobešly bez komplikací. Každá ze zemí pochopitelně sledovala primárně své vlastní zájmy. Třetí plochu představovala především otázka obnovy Německa, která se pro USA stala prioritou. Zkušenost války byla stále poměrně čerstvá a obavy z jejího opakování byly pochopitelné a zcela namístě. V zemích, kde měli komunisté silné postavení, zaznívala obvinění z protisovětských cílů Marshallova plánu. Kritické hlasy se ozývaly také v USA, například kandidát na prezidenta Henry Wallace, bývalý viceprezident v administrativě F. D. Roosevelta, se veřejně stavěl proti Marshallovu plánu, pokud by v jeho důsledku došlo rozdělení Evropy. Ani republikánský kongres, jak již bylo řečeno, nebyl této myšlence příliš nakloněn, proto následovala několik měsíců dlouhá fáze diskusí a přesvědčování. K urychlení celého procesu nakonec paradoxně přispělo samo Československo. Po komunistickém převratu v únoru 1948 už ve Spojených státech pochyboval málokdo, a tak kongres 31. 3. 1948 Trumanem předložený návrh zákona schválil. Mezi dubnem 1948 a prosincem 1951 Spojené státy poskytly Evropě pomoc zhruba 13 miliard dolarů. 80 % z toho byly dary.

2.6. Postoj ČSR k Marshallově plánu

Právě Marshallův plán jednou provždy ukázal, že československá představa o pomyslném mostu mezi východem a západem nebyla realistická. Důvodem, proč Československo působilo ve věci Marshallovy nabídky spíše zdráhavě, bylo právě ono rozkročení mezi oběma soupeřícími světy. Hořká vzpomínka na Mnichovskou dohodu z

roku 1938 byla stále živá a nepřidávala tak na důvěře v západní mocnosti. Na druhou stranu však Československý obchod z 81% závisel na západních státech, obchodní styky se SSSR tvořily ve srovnání s tím tvořily mizivou část. Československo navíc nutně potřebovalo dolarovou injekci, aby mohlo pokračovat v dovozu nerostných surovin ze Západu. Z hospodářského hlediska neexistoval důvod tuto nabídku nepřijmout.

2.6.1. První reakce Československa na Marshallův plán

Marshallova nabídka se stala středem zájmu československé diplomacie velmi brzy po zveřejnění zpráv o Marshallově projevu v Harvardu. Ministerstvo zahraničních věcí okamžitě kontaktovalo československé velvyslanectví ve Washingtonu ve snaze získat co nejvíce informací. Veřejně se pak za ČSR poprvé poněkud opatrně vyslovil ministr Masaryk 19. 6. během zasedání Světové federace pro Spojené národy v Oslu, podmínil případnou účast Československa tím, že půjde pouze o věc hospodářskou, nikoli politickou.

Předmětem jednání vlády se stal Marshallův projev o pět dní později, 24. 6., v tajné části 93. schůze. Státní tajemník Vladimír Clementis informoval o uskutečněných jednáních mezi Bevinem a Bidaultem a jejich rozhodnutí přizvat na další porady v Paříži také zástupce Sovětského svazu, ministra zahraničních věcí Molotova, kterýžto pozvání přijal. Ministerstvo zahraničních věcí již mělo obeslat československá vyslanectví po Evropě, aby zjistila postoje ostatních států.²³ Vláda ustavila komisi²⁴, jež měla za úkol sledovat další dění a vypracovat předběžný návrh, jak by realizace pomoci Československu mohla vypadat.

Další veřejné prohlášení k Marshallově plánu učinil ministr Masaryk 26. 6.: “Já vítám tento plán, jsem zaň vděčen, ale musí to být plán pro celou Evropu. Jestliže nás Evropany má rozdělit mezi levé a pravé, pak odmítám takový plán. Československo je evropskou zemí, která v Evropě vykonala dobré služby a zaslouží si, aby jí bylo

²³ Bezradnost československých politiků dokazuje, jak velký důraz byl kladen právě na to, jaké stanovisko zaujmou ostatní státy, a to především státy slovanské. Teprve potom bylo možné se vyjádřit za ČSR.

²⁴ Jejimi členy se stali ministr financí Jaromír Dolanský (KSČ), ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka (ČSNS), ministr zdravotnictví Adolf Procházka (ČSL), ministr dopravy Ivan Pietor (DS), náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger a státní tajemník v ministerstvu zahraničních věcí Vlado Clementis (KSČ).

ponecháno dělat své věci svým vlastním způsobem.”²⁵ Toto prohlášení zřejmě reflektovalo kritický postoj sovětského tisku, který varoval, že Marshallův plán rozdělí Evropu a omezí svrchovanost států, které ho přijmou. I přesto byla 1. 7. vydána nota (odeslaná 2. 7. velvyslancům SSSR, Spojeného království a Francie) obsahující stanovisko, k němuž komise dospěla téhož dne na svém ustavujícím zasedání. Psalo se v ní mimo jiné, že komise “jednomyslně uvítala možnost, kterou tento plán má poskytnouti, aby byla urychlena hospodářská rekonstrukce evropských států v hospodářské spolupráci se Spojenými státy. V důsledku toho usnesla se komise doporučit vládě, aby v zítřejší schůzi zmocnila zahraničního ministra, aby vstoupil ve styk s představiteli vlád sovětské, britské a francouzské a uvědomil je o ochotě Československa plně spolupracovati na vytvoření předpokladů pro poskytnutí americké pomoci a předložit ve vhodný okamžik československé návrhy.”²⁶

2.6.2. Přizvání Československa k přípravným jednáním

O tři dny později, 4. 7., obdržel ve večerních hodinách ministr Masaryk prostřednictvím britského velvyslance v Praze Philipa Nicholse oficiální pozvánku k účasti na přípravné konferenci svolané na 12. 7. do Paříže s očekáváním odpovědi do 10. 7. O očekávaném přizvání Československa k dalším jednáním se týž den dopoledne jednalo v zahraničním výboru Ústavodárného národního shromáždění. V souvislosti s předčasným odjezdem Molotova z pařížské konference Jan Masaryk prohlásil: “Nemohu Vám říci, jak se budeme chovat v důsledku tohoto pařížského rozchodu. Moje soukromé mínění je, že je třeba, abychom nějakým způsobem s jednáním o tzv. Marshallově plánu zůstali ve styku, abychom věděli, co se děje a jakým způsobem bychom mohli požadavky tlumočit.”²⁷ Zároveň vyjádřil přání vysvětlit Sovětskému svazu československý postoj. Odpoledne se sešla vláda k 95. zasedání a rozhodla o vyslání delegace do Moskvy 8. 7. ke konzultaci dalších kroků ve věci přijetí Marshallova plánu, spojenecké smlouvy s Francií a obchodní vztahy se SSSR. Dále předběžně rozhodla přijmout pozvání do Paříže a usnesla se, že na příští schůzi 7. 7. určí delegaci do Paříže.

²⁵ KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010, s. 357.

²⁶ Československo a Marshallův plán, 1992, s. 22.

²⁷ KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010, s. 359.

5. 7. byl doručen ještě dodatek k pařížské pozvánce od britského velvyslance, který reflektoval Molotovovu kritiku z předchozí pařížské porady a měl vládu ujistit o tom, že přijetí Marshallova plánu nikterak neomezí svrchovanost účastnících se zemí, ani rozvoj evropského obchodu.

Následující den navštívil ministra Masaryka sovětský chargé d'affaires M. F. Bodrov s informacemi o výsledcích pařížských porad a příčinách Molotovova odchodu. Zároveň ministra ujišťoval, že ohledně pařížské konference nemá žádné instrukce a že si osobně myslí, že možná bude pro ČSR dobré do Paříže svého vyslance vyslat.

Z tohoto rozhovoru potom ministr vyházel na schůzi vlády 7. 7., kde se vedla debata o tom, zda odpovědět na pozvání do Paříže ještě před odjezdem delegace do Moskvy, nebo vyčkat Stalinova vyjádření. Ministr Masaryk byl přesvědčen o tom, že Moskva nebude nic namítat, avšak proti tomuto se postavil náměstek Fierlinger, který zastával názor, že plán je zosnován proti Sovětskému svazu a rozhodnutí přijmout pozvání do Paříže by rozhodně mělo být posvěceno i v Kremlu. Tento názor podpořil i Vlado Clementis. Premiér Gottwald vyjádřil obavu, že Československo by mohlo být jediným slovanským státem účastnícím se pařížských porad. Na to se mu dostalo odpovědi, že podle slov polského premiéra Cyrankiewiczze, který 4. 7. navštívil Prahu, má Polsko o Marshallův návrh zájem. Vláda se poté usnesla, že nabídku k účasti na konferenci v Paříži přijme a jako zástupce vyšle velvyslance ve Francii Jindřicha Noska.

2.6.3. Intervence SSSR a odmítnutí Marshallova plánu vládou ČSR

Nikdo neměl nejmenší tušení, že 5. 7. obdržel Klement Gottwald z rukou Bodrova telegram z Moskvy s doporučením na pařížskou konferenci delegaci vyslat, ale posléze ji opustit pro nepřijatelnost britsko-francouzských návrhů, tak jak to udělal ministr Molotov, a odvést s sebou co nejvíce zástupců ostatních států. Gottwald přijetí této zprávy na jednání vlády zamlčel. Na 8. 7. byl naplánován odlet československé vládní delegace do Moskvy, ale z nejasných důvodů byla cesta o jeden den odložena. Ještě téhož dne však byl na sovětské velvyslanectví v Praze doručen další telegram z Moskvy určený pro Klementa Gottwalda. Tento telegram obsahoval doporučení pozvání do Paříže odmítnout. I tuto zprávu však Gottwald zamlčel, takže jeho souputníci Masaryk s Drtinou odjížděli do Moskvy nic netušíce.

Delegace s sebou vezla dvě memoranda od prezidenta, v nichž Beneš vysvětloval své stanovisko k Marshallova plánu. Vycházel mimo jiné i z analýzy Národní banky československé, která tuto nabídku doporučila přijmout. Kromě

hospodářských výhod použil Beneš jako argument pro přijetí pozvání také fakt, že by nebylo dobré nechat západní státy obnovit Německo a nemoci do tohoto procesu jakožto nezúčastnění nijak zasáhnout.

Uvádí se, že krátce po příletu do Moskvy se Klement Gottwald zbylým členům delegace vytratil a tajně sešel se Stalinem, zatímco měl být vedoucím své kanceláře zapřen s odůvodněním, že je unaven. Když se později odpoledne objevil, prohlásil: “Právě jsem se vrátil od Stalina. Nikdy jsem ho neviděl tak rozzlobeného. Trpce mi vyčítal, že jsme přijali pozvání k účasti na pařížské konferenci.”²⁸ Václav Veber je však přesvědčen, že šlo pouze o další Gottwaldovu lest, kterou chtěl vytvořit psychologický nátlak na Masaryka s Drtinou a znervóznit je před večerním jednáním se Stalinem. Podle něj je nepravděpodobné, že by Stalin porušil svou rutinu a přijal Gottwalda v takovou denní dobu, kdy ještě běžně pobýval na své dače. Spíše prý mluvil s někým ze Stalinových podřízených.²⁹

Stalin delegaci přijal v jedenáct hodin večer. Během jeden a půl hodiny dlouhého jednání došlo na všechny tři otázky, o nichž bylo v plánu jednat. Stalin nedal svým hostům prostor pro obhajobu přijetí pozvání na konferenci v Paříži, vyslovil svou nespokojenost s tímto rozhodnutím a doporučil účast odvolat. Argumentoval tím, že se “velmoci pokoušejí vytvořit západní blok a izolovat Sovětský svaz.”³⁰ Svou účastí by se prý ČSR spoluúčastnila jeho izolace, Sovětský svaz by toto vnímal jako nepřátelské gesto. Dále upozornil, že všechny ostatní spřátelené státy pozvání do Paříže také odmítly. Tyto skutečnosti doporučil uvést také jako důvod odvolání účasti na konferenci. Na připomínky ohledně hospodářské závislosti ČSR na Západu odpověděl, že SSSR zvýší poptávku po československém zboží. Vzhledem ke katastrofální úrodě, kterou ničilo extrémní sucho, nabídl okamžitou dodávku 20000 tun pšenice, ječmene a ovsa. V další otázce uzavření spojenecké smlouvy s Francií byl skeptický a připomněl, že Francie již jednou jako spojenec zklamala. Její podpis nedoporučil a také už k němu nedošlo.

Ještě v noci odeslala delegace telegram určený prezidentu Benešovi, náměstkovi vlády Viliamovi Širokému a státnímu tajemníkovi Vladimíru Clementisovi s požadavkem na okamžité odvolání účasti na konferenci v Paříži. Vláda se sešla hned druhý den po poledni za předsednictví Širokého. Clementis oznámil, že navštívil

²⁸ KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010, s. 371.

²⁹ VEBER, Osudové únorové dny, 2008, s. 91.

³⁰ KRÁTKÝ, Marshallův plán, 2010, s. 373.

prezidenta Beneše v Sezimově Ústí a prezident nutnost odvolání účasti schválil.³¹ Odmítnutí pozvání tedy všichni brali za hotovou věc a zbytek odpoledne diskutovali o tom, jak Západu vysvětlit změnu stanoviska. Kolem 9. hodiny večer poslala vláda odpověď delegaci do Moskvy, která zůstala o den déle, aby projednala pětiletou obchodní smlouvu se SSSR. V půl desáté se na ministerstvo zahraničních věcí dostavili vyslanci Francie a Británie pro oficiální zprávu, kterou dále postoupili do Paříže.

³¹ Veber toto také považuje za podvod, jelikož předcházející noci prezident prodělal těžký záchvat a nebyl schopen racionálně uvažovat, ani mluvit. VEBER, Osudové únorové dny, 2008, s. 96.

3. Tisk třetí republiky

Podoba mediální krajiny v poválečném Československu reflektovala jeho politický vývoj. Zcela nově vzniklo ministerstvo informací, jež vzalo pod svou správu rozhlas, kinematografii a tisk. V jeho čele stanul komunista Václav Kopecký. Otázky tisku měl potom na starosti tiskový odbor vedený Františkem Bauerem.

Již 18. 4. 1945 vydalo ministerstvo vyhlášku upravující vydávání periodického tisku. Se zavržením liberálně-demokratických principů bylo odsouzeno i soukromé vlastnictví tisku. Noviny a časopisy měly mít funkci pouze veřejné služby, nikoli sloužit ke zbohatnutí jednotlivců, jak tomu bylo v období první republiky. Nadále směly vycházet jen ty tituly, které vydávaly strany Národní fronty, úřady nebo organizace celonárodního významu. Periodika zakázaných stran byla zastavena. Stejně tak byla zastavena některá, která mohla vycházet za Protektorátu. Jiné tituly mohly pokračovat dále, avšak pod změněným názvem. Symbolicky se tak distancovaly od předchozího období. Také byly obnoveny některé tituly, které byly během německé okupace zakázány. Zapovězena byla nezávislá periodika a bulvární tisk. Nově měl být kladen důraz na kvalitu novinářské práce a vzdělání novinářů.

Narozdíl od období první republiky nyní nebyla uplatňována žádná cenzurní opatření. Podle ministra Kopeckého představovala nástroj nehodný demokratického zřízení, jakým byla ČSR. Existoval však jiný způsob, kterým bylo možné tisk významně usměrňovat. Tím bylo rozdělování papíru. Po odsunu Němců se potýkaly papírny v pohraničí s nedostatkem pracovní síly, uhlí a komplikacemi s železniční přepravou. Výroba papíru vážla a bylo tedy nutné dohlédnout na jeho rozdělování. Tato činnost byla vyhláškou z 15. 6. 1945 přidělena do kompetence tiskového odboru. Později byla ustavena komise pro věci tisku a papíru. Kromě toho ještě existovaly směrnice určující, o kterých tématech bylo zapovězeno psát negativně (např. o SSSR, prezidentu Benešovi atd.).

Nové podmínky postavily tisk do zvláštní situace. Jestliže se mluví o tisku jako o hlídacím psu demokracie, potom toto přirovnání nelze aplikovat na tisk v období třetí (stále ještě alespoň částečně demokratické) republiky. Místo aby politickou moc hlídal, stal se jejím nástrojem. Periodika vydávaná v této době sloužila jako hlásné trouby politickým stranám, které je vydávaly. Jelikož však téměř neexistovala politická opozice, nemohla být zajištěna ani názorová pluralita. Tisk však představoval pro veřejnost hlavní zdroj informací. Tento systém v podstatě zneužíval důvěry čtenářů

v tisk a pod zástěrkou zpravodajství jako služby veřejnosti jim prodával politická prohlášení, kterým by možná vůbec nevěnovali pozornost. Vzhledem k omezenému výběru totiž jednotlivé tituly četli také lidé, kteří nevolili stranu, jež je vydávala.

„Napětí mezi jednotlivými složkami Národní fronty nicméně otevíralo omezený prostor pro kritickou reflexi poměrů, jehož rozsah závisel také na odvaze anebo konformitě novinářů.“³² K největším střetům docházelo mezi lidoveckým a komunistickým tiskem. Ze všech titulů, které v té době vycházely, nejvíce vyčnívaly lidovecké *Obzory*, kulturně-politický týdeník, který se lišil svou výrazně prozápadní a antisocialistickou rétorikou. V době, kdy stránky ostatních periodik plnila euforie ze skončení války a očekávání světlé budoucnosti, *Obzory* přinášely chmurné zprávy o skutečném průběhu odsunu německého obyvatelstva. Velmi rychle se tak dostaly v nemilost nejen socialistického tisku, ale také ministra Kopeckého, který usiloval o jejich zastavení. To se ovšem povedlo až po komunistickém převratu v roce 1948.

3.1. Lidová demokracie

Hlavním deníkem vydávaným pod hlavičkou Československé strany lidové byla *Lidová demokracie*. Původně *Lidové listy* začaly vycházet v České akciové tiskárně už v období první republiky. První číslo vyšlo 1. 1. 1922 pod vedením šéfredaktora Františka Světlíka. Podle dostupných údajů ze 30. let jejich průměrný náklad činil zhruba 10 000 výtisků, což ve srovnání s deníky jiných politických stran nebylo mnoho. Vzhledem k tomu, že během německé okupace nebylo jejich vydávání zastaveno, byly po válce přejmenovány na *Lidovou demokracii*. Pod tímto názvem vyšla poprvé 12. 5. 1945. Zpočátku měla náklad v průměru 34 000 výtisků, v roce 1947 vyšplhal až na 185 000 výtisků. Funkci šéfredaktora v ní zastával Josef Doležal. *Lidová demokracie* byla sice v kritice stávajícího systému umírněnější než *Obzory*, přesto však i ona uveřejňovala kritiky vnitropolitického vývoje. Stejně jako do *Obzorů* do ní přispívali svými ostrými komentáři zástupci radikálnějšího pravicového křídla ČSL Pavel Tigrid nebo Helena Koželuhová. Ta byla ovšem pro své radikální postoje roku 1946 vyloučena z ČSL a dále jí nebylo povoleno publikovat, což ukázalo na skutečnou demokratičnost uvnitř strany.

³² DRÁPALA, Na ztracené vartě Západu, 2000, s. 45.

3.2. Rudé právo

První číslo Rudého práva vyšlo 21. 9. 1920 jako ústřední deník komunistů. Jeho šéfredaktorem se stal Bohumír Šmeral. List se orientoval především na politiku a nabízel silně ideologicky zabarvený obsah. Kvůli vnitrostranickým bojům se v jeho redakci vystřídala řada osobností, než bylo měsíc po podepsání Mnichovské dohody jeho vydávání zastaveno. Od srpna následujícího roku vycházelo ilegálně. Po jeho obnovení v roce 1945 se na pozici šéfredaktora vystřídali Vladimír Koucký, Gustav Bareš a Vilém Nový. Průměrný denní náklad v roce 1947 byl 500 000 výtisků, čili téměř trojnásobek nákladu Lidové demokracie. V souladu s komunistickou politikou mělo jeho zpravodajství silně propagandistický, prosovětský charakter.

4. Zadání a metodika výzkumu

4.1. Výzkumné téma

Téma práce zní „Komparace zobrazení Marshallova plánu v československém dobovém tisku“.

4.2. Metoda

Výzkumnou metodou zvolenou pro tuto práci je obsahová analýza. Tuto techniku jako jeden z prvních začal používat americký výzkumník Bernard Berleson při studiu souvislosti volebního chování s mediální komunikací. Během stávek britských dělníků v 70. letech jí také využívali členové Glasgow University Media Group, když sledovali, jakým způsobem se k tomuto problému stavělo televizní zpravodajství.³³

Helmut Scherer obsahovou analýzu definuje jako kvantitativní metodu „pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek.“³⁴ Bývá používána např. ke zkoumání tematického zastoupení v rámci jednoho média, srovnávání různých médií, sledování souvislostí mezi mediálními obsahy. Její podstata spočívá v rozčlenění obsahů do předem definovaných kategorií a jejich kvantifikaci, čímž získáváme objektivní a zpětně ověřitelné výsledky. Představuje ideální nástroj ke zjišťování četnosti zastoupení konkrétních prvků v mediálních obsazích nebo třeba prostoru, jaký média věnují konkrétnímu tématu. I přes mnohé klady má však tato metoda také své nevýhody. Zmíněná kategorizace vede nutně k redukci, protože nikdy není možné postihnout všechny jevy zkoumaného obsahu. To je třeba mít na zřeteli při vyhodnocování získaných dat.

4.3. Základní soubor, vzorek a jednotka

Zkoumání byly podrobeny dva deníky, Lidová demokracie a Rudé právo. Již jsem zmínila, že šlo o tituly vydávané Československou stranou lidovou a Komunistickou stranou Československa. Bylo by naivní očekávat od stranického tisku objektivitu, jeho smyslem bylo propagovat politiku strany, jež ho vydávala. A protože

³³ Jirák, Köpplová, 2009, s. 285

³⁴ Schulz, 2004, s. 30.

ze všech legálních politických stran od sebe tyto dvě stály nejdále, zajímalo mne, jakým způsobem jejich ústřední deníky reflektovaly dění okolo Marshallovy nabídky.

Obě periodika jsem vzhledem k charakteru tohoto tématu sledovala v relativně krátkém období necelých dvou měsíců 6. 6. - 31. 7. 1947. Pro určení časového úseku pro mne byly stěžejní dvě události: Marshallovo vystoupení 5. 6. na Harvardově univerzitě, kdy poprvé promluvil o plánu na obnovu Evropy, a československé odvolání účasti na poradách o Marshallově plánu 10. 7. Po této události jsem sledovala ještě následující 3 týdny. Jelikož bylo nemyslitelné, aby by se navenek připustilo, že za tímto odmítnutím stála intervence SSSR, nepředpokládám, že by se v následujících měsících výrazně změnila rétorika obou deníků ve prospěch Marshallova plánu. Stalinův vzkaz byl oběma stranám jasný, proto jsem nepovažovala za nutné sledovat delší časový úsek. Zajímalo mne tedy také to, zda a jakým způsobem se obraz tohoto tématu změnil v čase, kdy bylo ještě pro Československo aktuální. **Základním vzorkem** byla všechna vydání, která vyšla v tomto období.

Kódovací **jednotkou** je novinový článek, samostatně stojící ucelený a jasně ohraničený text. Pakliže bylo zahrnuto několik menších agenturních zpráv pod jeden titulek, považovala jsem je za jeden celek. Protože trvalo určitou dobu, než se ustálilo označení Marshallův plán, vyhledávala jsem všechny články, které obsahovaly tato spojení a jejich variace:

- Marshallův plán, program, návrh, podnět, projev, nabídka, výzva, řeč, doktrína
- pařížská/evropská konference, jednání, porada (o rekonstrukci)
- (americký) plán na obnovu/ rekonstrukci Evropy

4.4. Hypotézy a výzkumné otázky

Formulovala jsem následující výzkumné otázky:

1. Kolik článků oba deníky uveřejnily?
2. Jaký prostor deníky danému tématu věnovaly, resp. jaký rozsah měly zkoumané články?
3. V souvislosti s jakými tématy se psalo o Marshallově plánu?
4. kterých aktérech se psalo?
5. Vyznívalo téma Marshallova plánu pozitivně či negativně?

Předpokládala jsem, že Československá strana lidová jakožto nejvíce prozápadní strana Národní fronty, bude její ústřední deník tomuto tématu věnovat více pozornosti. Proto jsem si stanovila následující hypotézu:

H1: Lidová demokracie uveřejnila více článků se zmínkou o Marshallově plánu než Rudé právo.

Vzhledem ke skutečnosti, že Komunistická strana Československa byla v přímém kontaktu s Moskvou, de facto byla z Moskvy řízena, předpokládala jsem, že její deník bude reflektovat sovětské postoje zřejmě ze sovětského tisku. Proto jsem stanovila druhou hypotézu:

H2: Rudé právo o psalo Marshallově plánu negativněji.

4.5. Proměnné a kódovací kniha

Poté bylo třeba definovat proměnné, tedy kategorie, které budu u zkoumaných sledovat, a jednotlivé charakteristiky daných kategorií. Tyto charakteristiky jsou spolu s číselným kódem zaznamenány v kódovací knize, která je k nahlédnutí v příloze č. 4.

Proměnné dělíme do dvou skupin: identifikační (datum, deník, rozsah) a analytické (hlavní téma, hlavní aktér a vyznění)

4.5.1. Rozsah

Zkoumané deníky mají různý formát, počet stran i uspořádání textu. Lidová demokracie dělí stránku do 4 a Rudé právo do 7 sloupců. Na základě předvýzkumu jsem se rozhodla třídit příspěvky na malé střední a velké, přičemž pro oba deníky platila stejná kritéria. Za články střední velikosti jsem považovala takové, které celkově zabíraly minimálně polovinu sloupce a maximálně jeden celý sloupec. Články menší než polovina sloupce byly kódovány jako malé a články větší než jeden sloupec jako velké.

4.5.2. Hlavní téma

Určení hlavního tématu není vždy úplně snadné. Ze všech zkoumaných článků jich byla jen hrstka monotematických, většina obsahovala zároveň témata tři čtyři, ale i více. Vzhledem k různým charakterům článků však někdy jedno téma nad ostatními výrazně dominovalo a jindy vedle sebe stála témata poměrně rovnocenná. Proto jsem jako hlavní definovala to téma, na které byl kladen největší důraz. Většinou bylo uvozováno již titulkem, podtitulkem či pyrexem, pokud byl přítomen. Jestliže téma

nebylo možné tímto postupem identifikovat, jednalo se o téma, které dostalo nejvíce prostoru, případně které bylo zmíněno jako první.

4.5.3. Hlavní aktér

Hlavního aktéra jsem určovala podobným způsobem jako hlavní téma. Vzhledem ke skutečnosti, že se téma Marshallova plánu dotýkalo Spojených států a celé Evropy, aktérů se v článcích zpravidla vyskytovalo ještě více než témat.

4.5.4. Vyznění

Zajímalo mě také, jak v jednotlivých článcích téma Marshallova plánu vyznívá. Pro vyhodnocení vyznění však kvantitativní analýza není ideální metoda, proto bylo třeba co nejlépe si definovat, které články budou ve vztahu k tomuto tématu hodnoceny jako negativní a které jako pozitivní. Některé články jsou jasně neutrální, mají pouze informativní charakter. Těmi bývají zprávy o uskutečnění různých událostí bez větších podrobností. Problém nastává v momentě, kdy článek obsahuje něčí názory a posouzení. Obzvláště v případě Marshallova plánu takových článků byla většina. Jednalo se o živé, vyvíjející se téma, které bylo vzhledem k politické situaci velmi citlivé. Jestliže článek obsahoval pozitivní i negativní postoje, byl považován za neutrální. Naopak za pozitivní a negativní byly považovány ty, které neobsahovaly opoziční názor. V případě takových článků jsem kódovala ještě odůvodnění, což byla témata s Marshallovým plánem spojená. Pokud článek obsahoval více takových témat, zvolila jsem to, které výrazně dominovalo, případně prvně zmíněné.

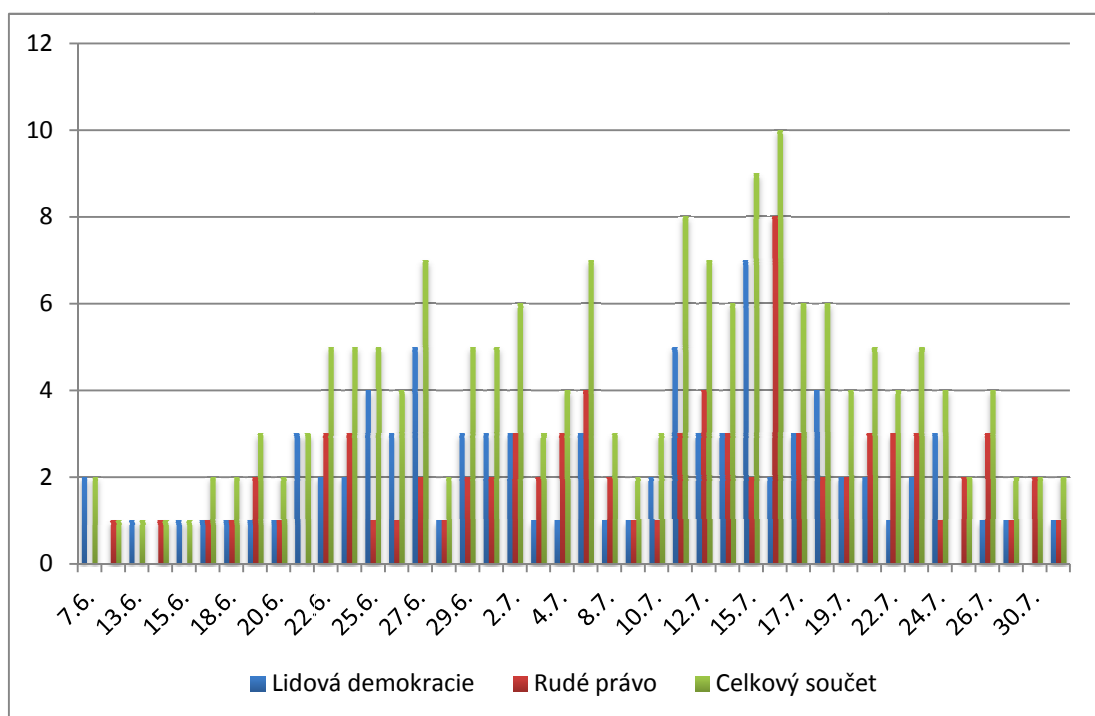
Nutno dodat, že vyznění je třeba hodnotit v kontextu doby. Dnes například víme, že obnova Německa novou válku nepřinesla, ale pro tehdejší Evropany to byl silný argument proti Marshallovu plánu. Taktéž zdůrazňování protisovětského charakteru tohoto plánu působilo na tehdejší Čechoslováky jinak, než jak by tomu bylo pod tíhou zkušeností o dvacet let později. Po válce představoval Sovětský svaz hrdinného osvoboditele, o dvacet let později okupanta.

5. Výsledky výzkumu

5.1. Kolik článků deníky uveřejnily?

V období 6. 6. – 31. 7. bylo v obou denících uveřejněno celkem 170 článků, které odpovídaly mnou stanoveným kritériím. Z toho 51%, 86 článků, přinesla Lidová demokracie a 49%, 82 článků, Rudé právo. Takto malý rozdíl nestačí na podporu mé předem stanovené hypotézy H1, proto ji musím zamítnout.

Graf č. 1: Počet uveřejněných článků

Jako první přinesla o Marshallově plánu informace Lidová demokracie 7. 6., Rudé právo o 4 dny později. Z grafu č. 1 je patrná největší kumulace článků ve dnech okolo 27. 6., kdy v Paříži probíhala konference ministrů zahraničí Velké Británie, Francie a SSSR, a dále v půli července během konference 16 západních států, které přijaly pozvání k přípravám plánu. Nejvíce článků v jednom dni přineslo Rudé právo, 16. 7. se o přípravách Marshallova plánu zmínilo v 8 článcích. Přestože Lidová demokracie ten den uveřejnila pouze 2 články, celkových 10 článků z toho dne zůstalo ve sledovaném období nepřekonáno.

Před intervencí SSSR a odvoláním účasti ČSR na konferenci v Paříži bylo uveřejněno celkem 82 článků, z toho 36 bylo v Rudém právu a 46 v Lidové demokracii. Průměrně tak vyšlo denně 2,8 článků. Po této události vzrostl počet článků

v Rudém právu na 46 a v Lidové demokracii klesl na 40 a s celkovým počtem 86 článků denní průměr činil 4,7 článků. Tabulka se všemi výsledky je umístěna v příloze.

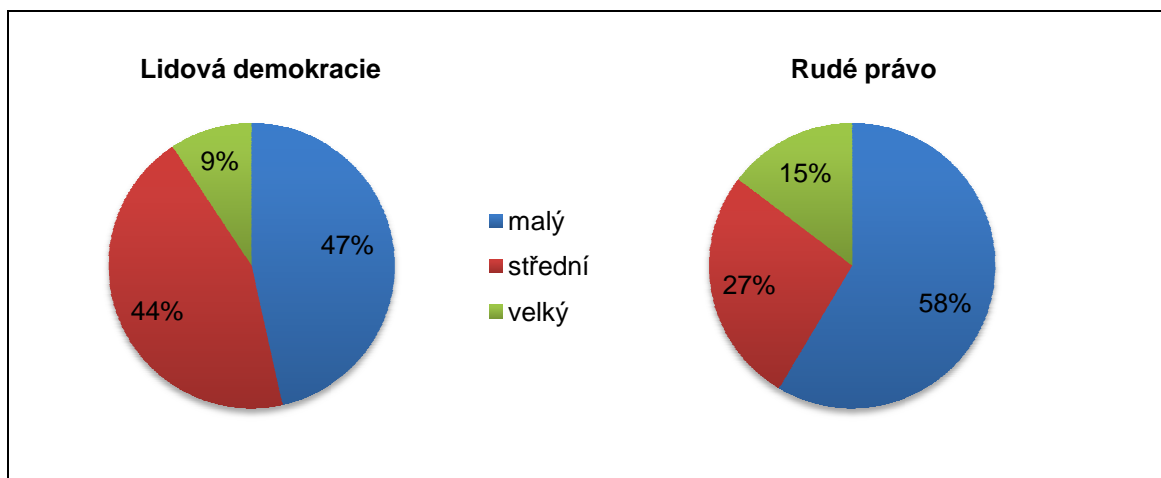
5.2. Jaký prostor deníky danému tématu věnovaly, resp. jaký rozsah měly zkoumané články?

Oba deníky uveřejnily nejvíce malých článků a nejméně velkých. Největší rozdíl mezi deníky byl zaznamenán v počtu středně velkých článků. V lidové demokracii tvořily 44 % celkového počtu příspěvků, zatímco v Rudém právu 27 %.

Tabulka č. 1: Rozsah uveřejněných článků

Rozsah	Lidová demokracie		Rudé právo		Celkový součet	
malý	40	47%	48	59%	88	52%
střední	38	44%	22	27%	60	36%
velký	8	9%	12	15%	20	12%
Celkový součet	86	100%	82	100%	168	100%

Graf č. 2: Poměr malých, středních a velkých článků v Rudém právu

Při bližším pohledu na to, kterým tématům věnovaly jednotlivé deníky největší plochu, se ukazuje, že Lidovou demokracii nejvíce zajímaly negativní reakce. Rudé právo dalo ve 3 případech nejvíce prostoru otázce obnovení Německa a ve 2 negativním reakcím.

Tabulka č. 2: Kterým tématům se věnovaly články s největší plochou

Deník	Hlavní téma	velký	
Lidová demokracie	reakce na Marshallův plán a aktuální dění negativní	3	15%
	nezařazeno	3	15%
	co je Marshallův plán	1	5%
	konference Velké trojky	1	5%
Celkem z Lidová demokracie		8	40%
Rudé právo	obnovení Německa v rámci Marshallova plánu	3	15%
	reakce na Marshallův plán a aktuální dění negativní	2	10%
	britsko-americká jednání	1	5%
	co je Marshallův plán	1	5%
	hospodářská pomoc od SSSR	1	5%
	konference Velké trojky	1	5%
	nezařazeno	1	5%
	obchodní zájmy jako motivace USA k Marshallovu plánu	1	5%
	pařížská konference	1	5%
Celkem z Rudé právo		12	60%
Celkový součet		20	100%

5.3. V souvislosti s jakými tématy se psalo o Marshallově plánu?

Vůbec nejčastěji se psalo o negativních reakcích, které zahrnovaly jak kritiku připravovaného plánu, tak odmítavé postoje států a nepřijetí pozvání k účasti na jednáních. Těchto 33 článků tvoří 19,4 % ze všech zkoumaných článků. Připočteme-li k tomuto číslu i články s pozitivními reakcemi a reakcemi obecně, zjistíme, že 32,7 %, 55 článků, se zabývalo ohlasy. Oba deníky více psaly o negativních reakcích, avšak v Rudém právu se 65,5 % (21 příspěvků ze 32) převažovaly opravdu výrazně.

Tabulka č. 3: Témata, kterým se články věnovaly

Hlavní téma	Lidová demokracie		Rudé právo		Celkový součet	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
reakce na Marshallův plán a aktuální dění negativní	12	7,1%	21	12,5%	33	19,6%
jiná konkrétní politická jednání a vystoupení	18	10,7%	3	1,8%	21	12,5%
konference Velké trojky	11	6,5%	8	4,8%	19	11,3%
obnovení Německa v rámci Marshallova plánu	5	3,0%	9	5,4%	14	8,3%
nezařazeno	6	3,6%	6	3,6%	12	7,1%
reakce na Marshallův plán a aktuální dění obecně	4	2,4%	7	4,2%	11	6,5%
pařížská konference	5	3,0%	6	3,6%	11	6,5%
reakce na Marshallův plán a aktuální dění pozitivní	7	4,2%	4	2,4%	11	6,5%
otázka účasti SSSR na poradách	4	2,4%	4	2,4%	8	4,8%
návrhy k Marshallovu plánu	4	2,4%	3	1,8%	7	4,2%
britsko-francouzská jednání	4	2,4%	1	0,6%	5	3,0%
co je Marshallův plán	3	1,8%	1	0,6%	4	2,4%
britsko-americká jednání	1	0,6%	2	1,2%	3	1,8%
hospodářská pomoc od SSSR		0,0%	2	1,2%	2	1,2%
Marshallův plán rozdělí Evropu		0,0%	2	1,2%	2	1,2%
Marshallův projev na Harvardské univerzitě	2	1,2%		0,0%	2	1,2%
obchodní zájmy jako motivace USA k Marshallovu plánu		0,0%	2	1,2%	2	1,2%
dopady nepřijetí Marshallova plánu		0,0%	1	0,6%	1	0,6%
Celkem	86	51,2%	82	48,8%	168	100,0%

Jak ukazuje tabulka č. 4, v člancích zabývajících se ohlasy byl s 22,8 % zastoupením nejčastějším aktérem tisk. Celkově se jednalo o 13 článků, z nichž 7 obsahovalo negativní reakce, 1 pozitivní a 5 reakce obecně. Ze srovnání obou deníků vyplývá, že ohlasům v tisku dávalo přednost Rudé právo s 9 články, Lidová demokracie v této kategorii nejvíce psala o ČSR, 5 článků, která je v celkovém součtu v četnosti druhém místě s 15,8 %. Celkem se o ČSR psalo téměř vyrovnaně, o negativních reakcích v 5 a pozitivních ve 4 člancích. S připočtením Jana Masaryka a Edvarda Beneše potom získá ČSR 21,1 %. Třetím nejčastějším aktérem se ukázalo být Polsko s 8,8 %, což ukazuje na skutečnost, že pro Československo byl názor jeho sousedního státu velmi důležitý. Po přičtení reakcí Jugoslávie, Bulharska a článků, kde hlavním aktérem byli Slované obecně, zjistíme, že 15,8 % mají dohromady slovanské státy. Oba deníky o nich informovaly vyrovnaně.

Tabulka č. 4: Kteří aktéři v článcích reagovali

Deník	Hlavní aktér	Reakce negativní	Reakce obecně	Reakce pozitivní	Celkový součet	
Lidová demokracie	ČSR	3		2	5	8,8%
	tisk	1	2	1	4	7,0%
	Polsko	2		1	3	5,3%
	banky	2			2	3,5%
	jiný představitel SSSR	2			2	3,5%
	Beneš Edvard		1		1	1,8%
	Bulharsko	1			1	1,8%
	jiné západní země			1	1	1,8%
	Jugoslávie			1	1	1,8%
	Masaryk Jan		1		1	1,8%
	Německo			1	1	1,8%
	SSSR	1			1	1,8%
	Celkem z Lidová demokracie		12	4	7	23
Rudé právo	tisk	6	3		9	15,8%
	ČSR	2		2	4	7,0%
	Wallace Henry	3	1		4	7,0%
	Togliatti Palmiro	2	1		3	5,3%
	Polsko	1		1	2	3,5%
	veřejnost	1	1		2	3,5%
	Francie	1			1	1,8%
	jiné západní země	1			1	1,8%
	Jugoslávie			1	1	1,8%
	kongres USA	1			1	1,8%
	Masaryk Jan		1		1	1,8%
	Slované	1			1	1,8%
	SSSR	1			1	1,8%
	Thorez Maurice	1			1	1,8%
Celkem z Rudé právo		21	9	4	34	59,6%
Celkem		33	13	11	57	100,0%

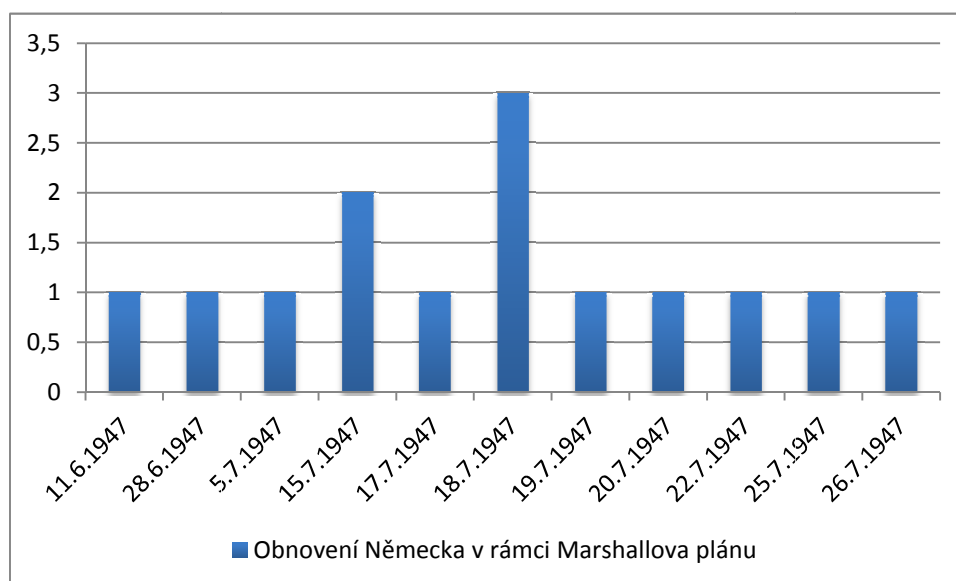
Druhým nejčastějším tématem byla s 12,4 % jiná politická jednání a vystoupení, kterým věnovala výrazně více pozornosti Lidová demokracie. Jejich 18 článků představuje 85,7 % ze všech 21 článků. Ve 4 z nich se objevil Ernest Bevin a ještě jednou ve dvojici s Georgesem Bidaultem. Další 3 články zmiňovaly Georse Bidaulta a československou vládu. Po sečtení všech představitelů USA se však ukáže, že se 7 výskyty (16,7 %) v této kategorii převažují právě Spojené státy.

Tabulka č. 5: Aktéři figurující v článcích o jiných politických jednáních a vystoupeních

Deník	Hlavní aktér	Jiná konkrétní politická jednání a vystoupení	
		počet	v %
Lidová demokracie	Bevin Ernest	4	19,0%
	Bidault Georges	3	14,3%
	československá vláda	3	14,3%
	jiný představitel USA	2	9,5%
	Bevin a Bidault / Británie a Francie jako dvojice	1	4,8%
	Marshall George	1	4,8%
	Ramadier Paul	1	4,8%
	Sforza Carlo	1	4,8%
	SSSR	1	4,8%
	Truman Harry	1	4,8%
Celkem z Lidová demokracie		18	85,7%
Rudé právo	kongres USA	1	4,8%
	Marshall George	1	4,8%
	Truman Harry	1	4,8%
Celkem z Rudé právo		3	14,3%
Celkem		21	100,0%

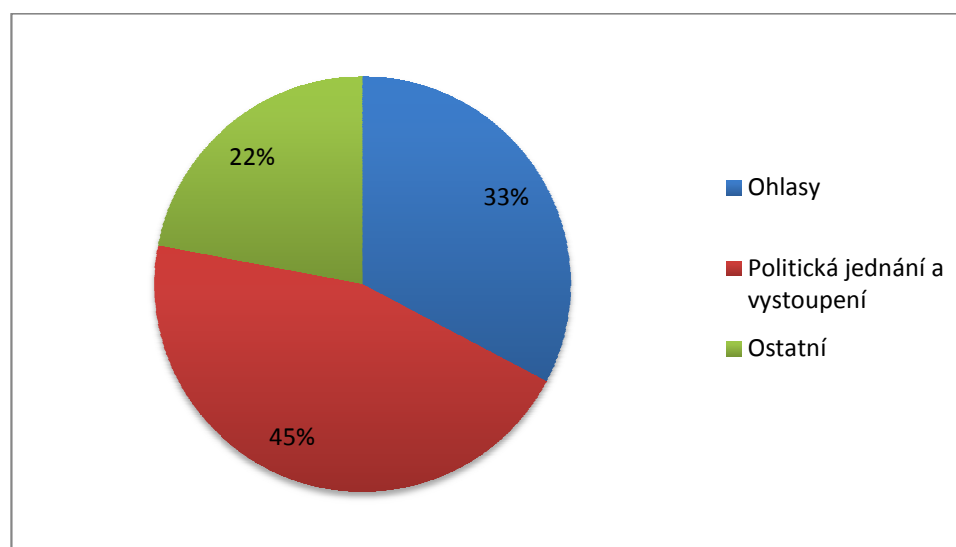
Třetím nejčastějším tématem se ukázala být konference ministrů zahraničí Bevina, Bidaulta a Molotova v Paříži, celkově se jí zabývalo 19 článků (11,2 %). Skutečnost, že se jí oba deníky zabývaly v takovéto míře ukazuje, že tato jednání byla vnímána jako velmi důležitá. Naposledy se zde u jednoho stolu sešli zástupci západních zemí a Sovětského svazu. A právě sovětský postoj představitele ČSR velice zajímal.

Čtvrté nejsilnější téma představuje se 14 články (8,2 %) obnova Německa. Toto téma zajímalo více Rudé právo, které uveřejnilo 9 (5,3 %) příspěvků, Lidová demokracie 5 (2,9 %). Graf č. 5 ukazuje, jak se s postupem jednání o Marshallově plánu dostávala otázka obnovení Německa do popředí. Nejvíce článků na toto téma vyšlo v průběhu a po skončení červencové pařížské konference.

Graf č. 3: Články zabývající se obnovou Německa

Páté místo obsadila ze 7,1 % kategorie „nezařazeno“. Jedná se o skupinku různorodých témat, která s Marshallovým plánem přímo nesouvisela, ale dotyčné příspěvky k němu odkazovaly. Z těchto 12 příspěvků 5 vyznívalo pro Marshallův plán negativně, všechny uveřejnilo Rudé právo.

Po sdružení příbuzných témat do nadřazených kategorií je patrné, že politická jednání a vystoupení představují 45,2 % všech příspěvků, s ohlasy tvoří dohromady 77,9 %.

Graf č. 4: Procentuální zastoupení širších tematických okruhů

Není bez zajímavosti, že oba deníky přinesly první zprávu o Marshallově plánu v souvislosti s jiným tématem. Zatímco Lidová demokracie 7. 6. informovala

o uskutečnění Marshallova vystoupení na Harvardově univerzitě, první článek Rudého práva, uveřejněný 11. 6., se týkal obnovy Německa.

5.4. O kterých aktérech se psalo?

Sledované články nejčastěji jako hlavního aktéra zmiňovaly Československo. To se objevilo ve 14 (8,2 %) příspěvcích, z nichž 9 (5,3 %) vyšlo v Lidové demokracii a 5 (2,9 %) v Rudém právu. Shodně 13 článků (7,6 %) pojednávalo o dvojici Bevin a Bidault (Británie a Francie), Sovětském svazu a jiném tisku. Tabulka s kompletními výsledky je k nahlédnutí v příloze č.3.

Tabulka 6: Země jako aktéři

Hlavní aktér	Lidová demokracie		Rudé právo		Celkem	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
USA jako celek	14	8,3%	16	9,5%	30	17,9%
ČSR jako celek	15	8,9%	6	3,6%	21	12,5%
SSSR jako celek	11	6,5%	9	5,4%	20	11,9%
Francie jako celek	11	6,5%	7	4,2%	18	10,7%
Bevin a Bidault/ Británie a Francie jako dvojice	4	2,4%	9	5,4%	13	7,7%
Velká Británie jako celek	6	3,6%	6	3,6%	12	7,1%
Slovanské státy	5	3,0%	6	3,6%	11	6,5%
Německo jako celek	2	1,2%	3	1,8%	5	3,0%
jiné západní země	2	1,2%	2	1,2%	4	2,4%
pařížská konference - 16 zúčastněných států	2	1,2%	2	1,2%	4	2,4%
Velká trojka - ministři Bevin, Bidault, Molotov	3	1,8%	1	0,6%	4	2,4%
Itálie jako celek	1	0,6%	3	1,8%	4	2,4%
Evropa	1	0,6%	2	1,2%	3	1,8%
východní Evropa	1	0,6%		0,0%	1	0,6%
Celkem	78	46,4%	72	42,9%	150	89,3%

báze 168 článků

Po sečtení jednotlivých aktérů podle států převažují se 30 články (17,9 %) nad ostatními aktéry zástupci Spojených států. S 21 články (12,5 %) jako druhý nejčastější aktér ukazuje Československo, tomu se přitom častěji věnovala Lidová demokracie s 15 příspěvků oproti 6 příspěvkům v Rudém právu. Dokonce i o Sovětském svazu referovala častěji, byť s rozdílem pouhých 2 článků. Lidová demokracie jej zmínila v 11 a Rudé právo v 9 člancích. Čtvrtá Francie se objevila v 18 příspěvcích, ostatní státy a skupiny států byly zastoupeny méně než 8 %.

Při bližším pohledu na USA jako celek (tabulka č. 7) je zřejmé, že nejčastěji se jako aktér objevovaly celé Spojené státy. Jednalo se o 10 článků. V 6 člancích shodně figurovali George Marshall a Harry Truman. Rudé právo dalo ve 4 případech prostor kritikovi Marshallova plánu Henry Wallaceovi, zatímco Lidová demokracie ho nezmínila ani jednou.

Stejně jako u Spojených států i v případě ČSR, SSSR a Francie jako hlavní aktér nejčastěji vystupovaly celé státy. Mezi slovanskými státy dominovalo se 7 články (53 %) Polsko.

Tabulka č. 7: Představitelé USA

USA jako celek	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkem
USA	3	7	10
Marshall George	5	1	6
Truman Harry	4	2	6
Wallace Henry		4	4
jiný představitel USA	2		2
kongres USA		2	2
Celkem	14	16	30

Tabulka č. 8: Představitelé ČSR

ČSR jako celek	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkem
ČSR	9	5	14
československá vláda	3		3
Masaryk Jan	1	1	2
Beneš Edvard	1		1
československá delegace	1		1
Celkem	15	6	21

Tabulka č. 9: Představitelé SSSR

SSSR jako celek	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkem
SSSR	7	6	13
Molotov Vjačeslav	1	3	4
jiný představitel SSSR	2		2
sovětská delegace	1		1
Celkem	11	9	20

Tabulka č. 10: Představitelé Francie

Francie jako celek	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkem
Francie	6	5	11
Bidault Georges	4	1	5
Ramadier Paul	1		1
Thorez Maurice		1	1
Celkem	11	7	18

Tabulka č. 11: Představitelé Velké Británie

Velká Británie jako celek	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkem
Bevin Ernest	3	3	6
Velká Británie	3	2	5
jiný představitel VB		1	1
Celkem	6	6	12

Tabulka č. 12: Slovanské země

Slovanské státy	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkem
Polsko	3	3	6
Jugoslávie	1	1	2
Slované obecně		2	2
Bulharsko	1		1
Celkem	5	6	11

5.5. *Vyznívalo téma Marshallova plánu pozitivně či negativně?*

Z celkového počtu 170 článků bylo u 69 (41%) zjištěno pozitivní nebo negativní vyznění Marshallova plánu, přičemž 3 jej obhajovaly a 66 zpochybňovalo. 101 článků bylo vyhodnoceno jako neutrální. Neznamená to, že byly všechny tyto články čistě faktické. Většina obsahovala hodnotící postoje, dávala jim však poměrně vyvážený prostor. To ostatně koresponduje s tím, jak Československo váhalo a nebylo si jisto, jaký postoj by mělo k této věci zaujmout. Proto také ne všechny články, jejichž hlavním tématem byla negativní reakce na Marshallův plán, byly vyhodnoceny jako čistě negativní.

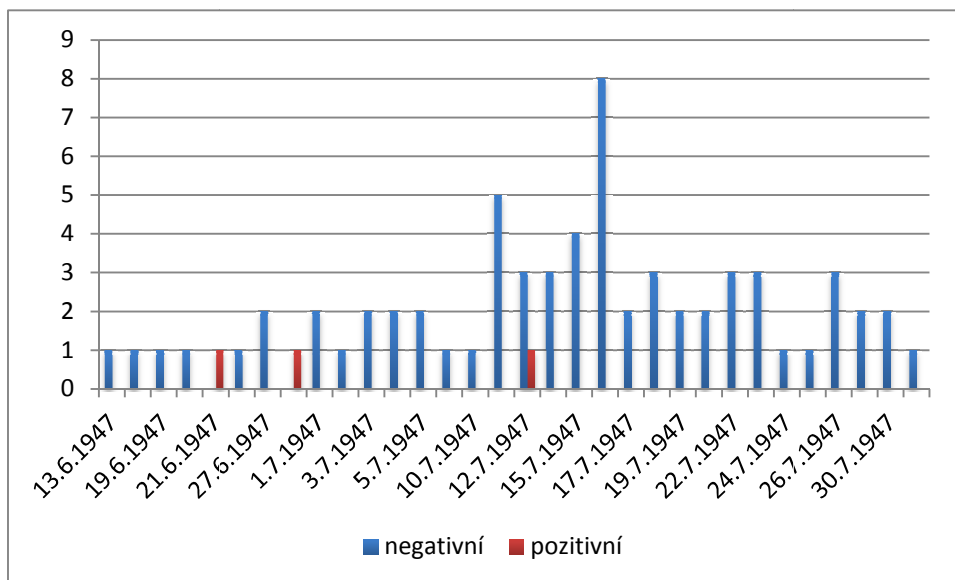
Tabulka č. 13: Pozitivně a negativně vyznívající články

Vyznění	Lidová demokracie		Rudé právo		Celkový součet	
negativní	10	6,0%	56	33,3%	66	39,3%
pozitivní	3	1,8%		0,0%	3	1,8%
Celkový součet	13	7,7%	56	33,3%	69	41,1%

Údaje v tabulce č. 13 ukazují, že negativní postoj převládal v Rudém právu. Ze zmíněných 66 článků bylo uveřejněno pouze 10 v Lidové demokracii. Tento výsledek podporuje mou druhou hypotézu, že Rudé právo psalo negativněji. Zdá se, že komunistický tisk skutečně více reflektoval postoje Moskvy, čili měl větší tendence tuto věc rozporovat. Lidovci spíše váhali, ale zároveň si dovolili ve 3 případech Marshallův plán obhajovat.

Graf č. 7 ukazuje nárůst počtu negativních článků v období po odvolání účasti Československa na přípravách Marshallova plánu, nejvíce takových článků potom vyšlo v období pařížské konference.

Graf č. 5: Počet pozitivně a negativně vyznívajících článků v čase

V člancích, které vyznívaly negativně se nejčastěji řešila otázka obnovy Německa. Ze 14 článků (20,3 %) jich 12 uveřejnilo Rudé právo a pouze 2 Lidová demokracie. Dalších 12

článků Rudého práva obsahovalo obavy z omezení suverenity států v důsledku přijetí Marshallova plánu. Jako třetí nejčastější argument proti se objevovalo téma rozdělení Evropy. Na čtvrtém místě stojí se shodnými 6 příspěvky další tři témata: kritika protisovětského charakteru Marshallova plánu, sobeckých postojů USA a neschopnosti západních zemí dojít k nějakému konsenzu.

Tabulka č. 14: Negativní témata

Odůvodnění vyznění	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkový součet	
Posílí Německo, obava z dalšího útoku	2	12	14	20,3%
Vše v rukou USA, které obcházejí OSN, dojde k omezení svrchovanosti států		12	12	17,4%
Marshallův plán dělí Evropu, řadí státy do dvou kategorií, povýšení Západu	2	6	8	11,6%
Marshallův plán je protisovětský	2	4	6	8,7%
USA sledují především své zájmy, o Evropu jim ve skutečnosti jde až v druhém plánu	1	5	6	8,7%
Západní státy se na něm nedohodnou	1	5	6	8,7%
Neexistuje žádný konkrétní plán, nafouknutá bublina, zmatek		4	4	5,8%
Americký kongres s ním nesouhlasí	1	2	3	4,3%
Marshallův plán je součástí Trumanovy doktríny		3	3	4,3%
Marshallův plán je druhý Mnichov, rozhoduje se i o státech, které se ho neúčastní		2	2	2,9%
Jednání se odkládá, z plánu nakonec nic nebude		1	1	1,4%
Marshallův plán je neproveditelný kvůli dolarové krizi	1		1	1,4%
Celkem	10	56	69	95,7%

Ze tří pozitivních článků 2 přesvědčovaly o tom, že Marshall nabízí pouze hospodářskou pomoc, a to všem státům Evropy, nehodlá Evropu dělit na dvě části a povyšovat některé státy nad jiné. 1 příspěvek obsahoval názor, že ČSR by měla Marshallův plán přijmout v zájmu obchodních styků se západními zeměmi.

Tabulka č. 15: Pozitivní témata

Odůvodnění vyznění	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkový součet	
Jde o hospodářskou pomoc celé Evropě, všem státům bez rozdílu	2		2	2,9%
ČSR potřebuje půjčku od USA kvůli obchodním stykům se Západem	1		1	1,4%
Celkem	3		3	4,3%

Závěr

Cílem této práce bylo pomocí kvantitativní obsahové analýzy porovnat, jakým způsobem reflektovaly deníky Lidová demokracie a Rudé právo přípravu Marshallova plánu. Byly stanoveny dvě hypotézy, přičemž potvrdit se podařilo pouze jednu. Výsledky analýzy jasně ukázaly nesprávnost mých očekávání, že Lidová demokracie psala o Marshallově plánu více než Rudé právo. Oba deníky se tomuto tématu věnovaly velmi vyrovnaně. Rudé právo však mělo větší tendence akcentovat možné nepříjemné dopady tohoto plánu, čili předpoklad, že psalo negativněji než Lidová demokracie, se naopak vyjevil jako opodstatněný. Zatímco první hypotézu jsem musela zamítnout, druhá byla potvrzena.

Lze říci, že oba deníky skutečně psaly v souladu s politikou svých vydavatelů. Komunistická strana byla řízena z Moskvy, proto v Rudém právu zazníval mnohem častěji negativní postoj. Nejvíce dopřávalo sluchu kritickým hlasům, a to především z jiného tisku. Lidová demokracie naopak setrvala v pro lidovce příznačné středové pozici a neprojevila výrazný příklon ani k Západu, ani k Sovětskému svazu. V postoji k Marshallově plánu zůstávala víceméně neutrální, prostor dostaly i hlasy horující pro tento plán, ozývaly se však spíše ojediněle.

Nejvíce se psalo o politických jednáních a ohlasech Marshallova plánu. Tyto dvě skupiny dohromady tvořily více než tři čtvrtiny článků. Výzkum také potvrdil, že obnova Německa představovala skutečně významné téma tehdejší politiky. Často se objevovala jako hlavní téma celých článků, ale byla také používána jako argument proti účasti na tomto plánu.

Pochopitelně žádný z deníků výslovně nepřiznal, že důvodem odvolání účasti ČSR na pařížské konferenci, byl nátlak Sovětského svazu. Čísla získaná analýzou však jistě změnily po moskevském jednání československé delegace se Stalinem přeci jen ukazují, a to především v nárůstu počtu negativních článků.

Tato práce splnila cíle, které si vytyčila. Porovnala zkoumané deníky a poukázala na největší rozdíly mezi nimi. Nabízí se mnoho způsobů, jak uchopit toto nesmírně zajímavé téma, toto je pouze jeden z nich. Proto jsem přesvědčena, že stále existuje prostor pro další zkoumání, jež by mohlo přinést pozoruhodné výsledky.

Summary

The aim of the thesis was to apply the quantitative content analysis to compare how the Lidové Demokracie and Rudé Právo newspapers reflected the preparations of Marshall's Plan. Two hypotheses were defined of which only one was confirmed. The results of the analysis clearly demonstrated the inaccuracy of my expectation that Lidová Demokracie wrote more articles about Marshall Plan than Rudé Právo. Both daily newspapers pursued this topic very evenly. However, Rudé Právo had a greater tendency of emphasizing the potential unpleasant impacts this plan may have, meaning the assumption that its articles were more negative than those published by Lidová demokracie was in fact legitimate in the end. While I was forced to reject the first hypothesis, the second was confirmed.

It is safe to say the articles from both newspapers really did comply with the politics of their publishers. The Communist Party was controlled from Moscow leading to Rudé Právo having negative positions more often than not. It especially made way for critics, primarily from other newspapers. On the contrary, Lidová demokracie held its center position, characteristic for the People's Party, and did not significantly lean to the west or to the Soviet Union. It remained rather neutral in the matter of Marshall Plan, also reaching out to voices fulminating against this plan, though these were rather sporadic.

The majority of articles concerned political debates and reactions to Marshall Plan. These two groups together made up more than three quarters of the articles. Research also confirmed that the recovery of Germany was also a hot political topic at the time. As often was the case, it was the headline of all articles but was also used as an argument against the participation in this plan.

Understandably, none of the newspapers explicitly admitted the reason for Czechoslovakia withdrawing from the Paris conference was due to pressure from Moscow. The figures obtained by analysis, however, do show a certain change after the Moscow meeting held between the Czechoslovakian delegation and Stalin, particularly in the increased amount of negative articles.

The defined aims of the thesis were fulfilled. It compared the newspapers and shed light on the most significant differences between them. There are various ways how to handle this immensely interesting topic, this is only one of many. I am therefore convinced there is still room for further examination that could bring notable results.

Použité zdroje

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4730-288.

BEDNAŘÍK, Petr: Český tisk v letech 1945-1948. In: KONČELÍK, Jakub [et al.] *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. Část III, Média, Teritoriální studia*. Praha, Matfyzpress 2004, s. 132-144.

BEDNAŘÍK, Petr - CEBE, Jan. Řízení českých médií v letech 1945-1948. In: SEKERA, M., ed. *Sborník Národního muzea v Praze*. Praha: Národní muzeum, 2006, s. 32-36.

BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. *Dějiny československé žurnalistiky: 3. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1988, s. 58 – 59.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

DRÁPALA, Milan: *Na ztracené vartě Západu: antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945–1948*. Praha: Prostor, 2000, s. 17 - 72.

EICHLER, Jan. Začátky studené války. *Historie a vojenství*. 2007, č. 3. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-zacatky-studene-valky-formovani-bipolarniho-usporadani-mezinarodnich-vztahu-v-letech-1945-1947-2217/>

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009, 413 s. ISBN 978-807-3674-663.

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. Překlad Dalibor Výborný. Praha: Slovart, 2008, 986 s. ISBN 978-807-3910-259.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-807-3676-988.

KRÁTKÝ, Karel. *Marshallův plán: příspěvek ke vzniku studené války*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 541 s. ISBN 978-807-3801-854.

SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2., přeprac. vyd. Překlad Barbara Köpplová. Praha: Karolinum, 2004, 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, 293 s. ISBN 978-807-3676-834.

VEBER, Václav. *Osudové únorové dny: 1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 426 s. Česká historie, sv. 17. ISBN 978-807-1069-416.

VEČEŘA, Pavel. Zrod Lidových listů. In *"Bílá místa" v dějinách Československé strany lidové*. Olomouc : CDKP KH FF UP, 2009. ISBN 978-80-86760-31-5, s. 86 -104.

WANNER, Jan. *George C. Marshall: tvůrce armád a aliancí*. Překlad Dalibor Výborný. Praha: Paseka, 1998, 381 s. Historická paměť, sv. 3. ISBN 80-718-5177-9.

Československo a Marshallův plán: sborník dokumentů. Editor Rudolf Jičín. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV ve spolupráci se Státním ústředním archivem, 1992, 131 s. ISBN 80-852-7002-1.

Marshallův plán: šedesát let poté: sborník textů. Editor Jindřich Dejmek, Marek Loužek. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, 187 s. Ekonomika, právo, politika, 61/2007. ISBN 978-80-86547-72-5.

Politické dějiny světa v datech 2. Sestavil Miroslav Hroch [et al.]. Praha: Svoboda, 1980. s. 879-1825.

Historický magazín. Marshallův plán. TV. ČT24, 16. června 2007, 21:32.

Seznam příloh

Příloha č. 1: George Catlett Marshall (stručná biografie)

Příloha č. 2: Počet uveřejněných článků (tabulka)

Příloha č. 3: Hlavní aktéři (tabulka)

Příloha č. 4: Kódovací kniha (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: George Catlett Marshall (stručná biografie)

Narodil se 31. 12. 1880 v pensylvánském Uniontownu do rodiny obchodníka s uhlím. V šestnácti letech se přihlásil na Virginia Military Institute v Lexingtonu a roku 1902 nastoupil do armády USA. V následujících letech díky mimořádným organizačním schopnostem postupoval ve své vojenské kariéře stále výš. V roce 1939 po napadení Polska Německem byl jmenován náčelníkem generálního štábu a o pět let později generálem. Pod jeho velením byla vybudována největší armáda v historii, která na konci války čítala 8,5 milionu vojáků. Když válka skončila, rezignoval. Jelikož se však během války jakožto náčelník generálního štábu účastnil mnoha diplomatických jednání, rozhodl se propůjčit službám americké diplomacie. Ke konci roku 1945 odejel do Číny, kde následující rok působil jako zvláštní vyslanec USA. Jeho úkolem bylo zabránit propuknutí občanské války, což se však nepodařilo. 21. 1. 1947 byl prezidentem Trumanem na dobu dvou let jmenován ministrem zahraničních věcí. Poté zastával ještě rok funkci ministra obrany, načež odešel do výslužby. V roce 1953 mu byla udělena Nobelova cena míru. Zemřel 16. 10. 1959, v nedožitých 80 letech, ve Walter Reed Army Hospital ve Washingtonu.

Příloha č. 2: Počet uveřejněných článků (tabulka)

Datum	Lidová demokracie	Rudé právo	Celkový součet
7.6.	2		2
11.6.		1	1
13.6.	1		1
14.6.		1	1
15.6.	1		1
17.6.	1	1	2
18.6.	1	1	2
19.6.	1	2	3
20.6.	1	1	2
21.6.	3		3
22.6.	2	1	3
24.6.	2	3	5
25.6.	4	1	5
26.6.	3	1	4
27.6.	5	2	7
28.6.	1	1	2
29.6.	3	2	5
1.7.	3	2	5
2.7.	3	3	6
3.7.	1	2	3
4.7.	1	3	4
5.7.	3	4	7
8.7.	1	2	3
9.7.	1	1	2
10.7.	2	1	3
11.7.	5	3	8
12.7.	3	4	7
13.7.	3	3	6
15.7.	7	2	9
16.7.	2	8	10
17.7.	3	3	6
18.7.	4	2	6
19.7.	2	2	4
20.7.	2	3	5
22.7.	1	3	4
23.7.	2	3	5
24.7.	3	1	4
25.7.		2	2
26.7.	1	3	4
27.7.	1	1	2
30.7.		2	2
31.7.	1	1	2
Celkový součet	86	82	168

Příloha č. 3: Hlavní aktéři (tabulka)

Hlavní aktér	Lidová demokracie		Rudé právo		Celkem	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
ČSR	9	5,4%	5	3,0%	14	8,3%
Bevin a Bidault / Británie a Francie jako dvojice	4	2,4%	9	5,4%	13	7,7%
SSSR	7	4,2%	6	3,6%	13	7,7%
tisk	4	2,4%	9	5,4%	13	7,7%
Francie	6	3,6%	5	3,0%	11	6,5%
USA	3	1,8%	7	4,2%	10	6,0%
Polsko	3	1,8%	3	1,8%	6	3,6%
Bevin Ernest	3	1,8%	3	1,8%	6	3,6%
Marshall George	5	3,0%	1	0,6%	6	3,6%
Truman Harry	4	2,4%	2	1,2%	6	3,6%
Bidault Georges	4	2,4%	1	0,6%	5	3,0%
Velká Británie	3	1,8%	2	1,2%	5	3,0%
Molotov Vjačeslav	1	0,6%	3	1,8%	4	2,4%
pařížská konference - 16 zúčastněných států	2	1,2%	2	1,2%	4	2,4%
Velká trojka - ministři Bevin, Bidault, Molotov	3	1,8%	1	0,6%	4	2,4%
Wallace Henry		0,0%	4	2,4%	4	2,4%
jiné západní země	2	1,2%	1	0,6%	3	1,8%
banky	3	1,8%		0,0%	3	1,8%
československá vláda	3	1,8%		0,0%	3	1,8%
Evropa	1	0,6%	2	1,2%	3	1,8%
Togliatti Palmiro		0,0%	3	1,8%	3	1,8%
jiný představitel SSSR	2	1,2%		0,0%	2	1,2%
jiný představitel USA	2	1,2%		0,0%	2	1,2%
Jugoslávie	1	0,6%	1	0,6%	2	1,2%
kongres USA		0,0%	2	1,2%	2	1,2%
Masaryk Jan	1	0,6%	1	0,6%	2	1,2%
Německo	2	1,2%		0,0%	2	1,2%
Slované		0,0%	2	1,2%	2	1,2%
veřejnost		0,0%	2	1,2%	2	1,2%
ostatní	8	4,8%	5	3,0%	13	7,7%
Celkem	86	51,2%	82	48,8%	168	100,0%

Příloha č. 4: Kódovací kniha (tabulka)

Č.	PROMĚNNÁ	Kód	
I	DATUM	606	6.6.1947 (MDD, M=měsíc, DD=den)
		...	
		731	31. 7. 1947
II	DENÍK	1	Lidová demokracie
		2	Rudé právo
III	ROZSAH	1	malý
		2	střední
		3	velký

Č.	PROMĚNNÁ	Kód	
IV	TÉMA	10	politická jednání a vystoupení obecně
		11	Marshallův projev na Harvardské univerzitě
		12	britsko-americká jednání
		13	britsko-francouzská jednání
		14	otázka účasti SSSR na poradách
		15	konference Velké trojky (Bevin, Bidault, Molotov)
		16	návrhy k Marshallovu plánu
		17	pařížská konference
		18	jiná konkrétní politická jednání a vystoupení
		20	Co je Marshallův plán
		30	reakce na Marshallův plán a aktuální dění obecně
		31	reakce na Marshallův plán a aktuální dění pozitivní
		32	reakce na Marshallův plán a aktuální dění negativní
		40	dopady Marshallova plánu
		41	Marshallův plán rozdělí Evropu
		42	obnovení Německa v rámci Marshallova plánu
		43	dopady nepřijetí Marshallova plánu
		50	obchodní zájmy jako motivace USA k Marshallovu plánu
		60	hospodářská pomoc od SSSR
		99	nezařazeno

Č.	PROMĚNNÁ	Kód	
V	AKTÉR	1	USA
		2	kongres USA
		3	Marshall George
		4	Truman Harry
		5	Wallace Henry
		6	jiný představitel USA
		7	Evropa
		8	Velká Británie
		9	Bevin Ernest
		10	jiný představitel VB
		11	Francie
		12	Ramadier Paul
		13	Bidault Georges
		14	Thorez Maurice
		15	Bevin a Bidault / Británie a Francie jako dvojice
		16	Sforza Carlo
		17	Togliatti Palmiro
		18	Německo
		19	západní Německo
		20	Schumacher Kurt
		21	jiný představitel Německa
		22	SSSR
		23	sovětská delegace
		24	Molotov Vjačeslav
		25	jiný představitel SSSR
		26	Velká trojka - ministři Bevin, Bidault, Molotov
		27	jiné západní země
		28	pařížská konference - 16 zúčastněných států
		29	východní Evropa
		30	ČSR
		31	československá vláda
		32	československá delegace
		33	Beneš Edvard
		34	Masaryk Jan
		35	Polsko
		36	Jugoslávie
		37	Bulharsko
		38	Slované
		39	veřejnost
		40	banky
		41	tisk
		99	nezařazeno

Č.	PROMĚNNÁ	Kód	
VI	VYZNĚNÍ	1	pozitivní
		2	negativní
Odůvodnění vznění		101	Jde o hospodářskou pomoc celé Evropě, všem státům bez rozdílu
		102	ČSR potřebuje půjčku od USA kvůli obchodním stykům se Západem
		103	USA jsou jediný stát, který může pomoci
		201	Neexistuje žádný konkrétní plán, nafouknutá bublina, zmatek
		202	Marshallův plán dělí Evropu, řadí státy do dvou kategorií, povýšení Západu
		203	Posílí Německo, obava z dalšího útoku
		204	Marshallův plán je protisovětský
		205	USA sledují především své zájmy, o Evropu jim ve skutečnosti nejde
		206	Marshallův plán je neproveditelný kvůli dolarové krizi
		207	Americký kongres s ním nesouhlasí
		208	V USA se o něm nemluví, veřejnost o něm neví
		209	Západní státy se na něm nedohodnou
		210	Marshallův plán je součástí Trumanovy doktríny
		211	Marshallův plán je druhý Mnichov, rozhoduje se i o státech, které se neúčastní
		212	Vše v rukou USA, které obcházejí OSN, dojde k omezení svrchovanosti států
		213	Jednání se odkládá, z plánu nakonec nic nebude